

Usoda Trsta in balkanski sporazum

Potovanje maršala Tita v Grčijo je dogodek mednarodne važnosti in zato je imel velik odmev v svetovnem časopisju.

Za kaj gre, smo bralcem pojasnili že v prvi številki v nekaj besedah: Turki, Grki in Jugoslovani so sklenili, spremeniti svoj dosednji politični sporazum v čvrsto vojaško zavezništvo, a naleteli so pri tem na odločen odpor Italije, ki zahteva, naj se prej reši tržaško vprašanje.

Ljudstvo se v teh dneh sprašuje, kaj ima Trst opraviti z balkanskim sporazumom. V čem je pravzaprav važnost tega sporazuma, da se Italija zastran njega toliko huduje? Iz katerih vzrokov sta se Velika Britanija in Amerika, ki sta doslej Italijo skoro v vsem podpirali, glede balkanske zveze od nje ločili in potegnili z Jugoslavijo in njenima zaveznicama?

Ce hočemo na ta vprašanja pravilno odgovoriti, se moramo vsaj na kratko pogledati v povojni položaj Evrope. Ko se je vojna končala, je na zapadu prevladovalo mišljenje, da je vsaj za sedanji rod nastopila doba miru in varnosti.

V tem prepričanju so Angleži in Amerikanci začeli naglo in temeljito razoroževati. Amerikanci so hiteli čez oceane domov in pustili za seboj cela gorovja orožja. Razprodajali so ga kot staro železo ali ga enostavno darovali. Škoda se jim je zdelo prevoznih stroškov, da bi ga na ladjah domov vozili. Svoje ogromne vojne tovarne so z ameriško odločnostjo takoj preuredili v podjetja za izdelovanje poljedelskih strojev, vozil, hladilnikov in najraznovrstnejših drugih potrebnih reči.

Vojaška premoč Sovjetske Rusije

Tako je bila Amerika in z njo vsa Evropa skoro čez noč popolnoma razorožena. Velika Britanija se je razorožila prostovoljno, premagane države, kakor Nemčija, Italija in Avstrija so morale izročiti vojno opremo zmagovalcem. Francija je bila sicer med zmagovalci, toda njo je bil že prej razorožil Hitler, njeno vojno brodogradnjo je ležalo na dnu morja.

Edina velesila, ki je ohranila svojo vojsko nedotaknjeno, je bila Sovjetska Rusija.

Dokler so bili odnosi med Rusijo in zapadom še prijateljski ali vsaj znosni, se zaradi tega niso razburjali v Ameriki in ostalih zahodnih državah.

Korenito se je spremenil položaj, ko so med Rusijo in zapadom nastali težki politični spori in je izbruhnila med Sovjetsko zvezo in zahodnim svetom tako zvana hladna ali živčna vojna. V politiki je bilo vedno tako, da v pogajanjih med državami ne odločajo samo dobri in pravični razlogi, temveč na žalost predvsem gospodarska in vojaška moč, s katero posamezna država razpolaga. Kdor ima veliko in udarno vojsko, svoje zahteve v primeru potrebe lahko tudi izsili. Zato mu nasprotniki, če je le mogoče, raje ugodijo.

Sovjetska Rusija je bila v začetku hladne vojne tako močna, da so jo po pravici smatrali za vojaško gospodarico Evrope: v primeru oboroženega spora bi bila s svojimi 260 izvrstno opremljenimi divizijami zasedla Nemčijo, vso Avstrijo, Belgijo, Holandijo in Francijo, njene oklopne edinice bi se po 10 dneh prikazale na obalah Atlantskega oceana, stale ob Rokavskem prelivu na pragu Velike Britanije.

Na zapadu so se streznili in spredvideli, da so se bili zaleteli, ko so pod pritiskom javnega mnjenja tako hitro razpustili svoje vojske. Zahodnega sveta se je polastil preplah, Amerika je začela v največji naglici organizirati Atlantsko zvezo, v kateri naj bi se združili vsi zapadni narodi, ki se boje komunistične Rusije.

Pričelo se je novo oboroževanje. Amerika je ponovno trošila silne denarje v vojne namene, zalagala z vojno opremo vso zapadno Evropo. Toda oboroževanje je zelo počasi napredovalo. Dohiteti Rusijo ni bila lahka stvar. Zapadni svet se je čutil tako šibkega, da so njegovi vojaški strokovnjaki obupavali nad usodo Evrope, ako bi po nesreči izbruhnila vojna. To je bilo v tistih časih, ko so ugotavljali, da ima mala Jugoslavija s svojimi 30 divizijami poleg Rusije — največjo armado v Evropi.

Obrambna črta zapada

Tedaj so strokovnjaki poudarjali, da se v primeru vojne zapad lahko brani na Renu, to se pravi na meji Francije. Tu se šele mo-

(Nadaljevanje na 3. strani)

Strahotne poplave v Sloveniji

Mnogo mrtvih in ogromna škoda

V noči od 4. na 5. junij je Slovenija doživela nesrečo, kakor je slovenski narod ne pomni v svoji dolgi zgodovini. Nad Celjem in okolico so se utrgali trije oblaki in dež je začel liti, kakor da se bliža vesoljni potop.

Reke in potoki so v kratkem prestopili bregove in se spremenili v veletoke. Razbesnela voda se je pognala po ulicah Celja, napolnila mahoma kleti in pritlična stanovanja, udrila v tamkajšnje tovarne in poplavlila vse obrate.

V svetovno znani celjski cinkarni so ugasnile peči, voda je stala v dvoranah en meter visoko in prepljusala stroje. Isto se je zgodilo v tovarni za emajlirano posodo, v tovarnah za barvila, za predelovanje sadja, za tehtnice in v tekstilnem podjetju »Metkica«, kjer je bilo vse blago uničeno.

Dea metra pod vodo

Niže ležeči deli mesta so stali 2 metra pod vodo, kar se ni še nikoli zgodilo v dvatisočletni zgodovini Celja.

Ob 23. uri so zapiskale sirene in klicale ljudi na pomoč, toda okoli polnoči je ugasnila luč in mesto se je pogreznilo v temo. Nastala je velika zbežanost.

Našli so se pa junaki značaji, ki so se brez strahu pognali v nevarnost pomagat bližnjemu. Rešili so imetek 1000 družinam, mnogim tudi življenje. Nekateri so se rešili, skakajoč s podstrešij v razpenjeno vodo,

Kljub vsem naporom je bilo v Celju 10 mrtvih.

Zlo hudo je bilo tudi v okoliških krajih. V Vojniku je bila poplava še silnejša kakor v Celju. Razrušila je več hiš in uničila polja. V Saleški dolini so se udrli plazovi, odnesli kmetijo in pokopali petčlansko družino. Voda je v Savinjski dolini razdejala 30 hektarov hmeljskih njiv in uničila 400.000 kg dragocenega, na svetovnem trgu znanega pridelka.

Med spanjem

Najhujše je bilo, da je nesreča zadela mnoge v trdnem spanju, tako da niso mogli misliti na reševanje živine, pohaštva ali pridelkov.

Poplave so divjale tudi v radgonskem okraju, kjer je Mura stopila iz struge in zalila ulice v Gornji Radgoni. Udarjen je tudi okraj Krško, a k sreči manj kakor celjski. Močno je bila oškodovana velika tovarna celuloze v Vidmu ob Savi.

Skoro vsa poplavljenja podjetja bodo morala ustaviti obrat za več mesecev. Nobeno čudo torej, da gre škoda v težke milijarde.

Ob tej veliki nezgodi so se Slovenci izkazali: od vsepovsod so se javili prostovoljci in hiteli pomagati. Na pomoč je prihitela vojska, dijaki, policija, zdravniki, skratka ljudje vseh slojev iz vse Slovenije.

Vremenska nesreča v Sloveniji je silno pretresla tudi ljudstvo naših krajev, ki globoko sočustvuje z rojaki onkraj meje.

Opozarjamo naše bralke in bralce, da je ta številka Novega lista zadnja, ki jo pošiljamo na ogled. Kdor je ne vrne, ga bomo smatrali za naročnika. — Tej številki prilagamo poštne položnice. Prosimo, da jih takoj izpolnite in dostavite na poštni urad.

Uprava

NOVICE

Dulles o tržaškem vprašanju

Ameriškega zunanjega ministra Dullesa so novinarji vprašali, kaj je s tržaškim vprašanjem. Odgovoril je, da je težko reči, kdaj in kako bo rešeno. Le toliko lahko pove, da razgovori ugodno napredujejo.

Položaj je trenutno tale: Italija ima v rokah načrt, ki ga je Jugoslavija sestavila v sporazumu z Amerikanci in Angleži. Rim se mora sedaj odločiti in odgovoriti. Če hoče, da se reši tržaško vprašanje pred podpisom balkanske zveze, mora zelo hiteti, ker ima na razpolago le mesec dni. To je odločno prekretek rok.

Rim bi lahko sprejel sporazum kvečjemu le v načelu, nato bi se šele pričela prava pogajanja med Italijo in Jugoslavijo. Ta bi bila najbrž zelo dolga in težavna in bi se mogla tudi razbiti.

Kaj mi o stvari mislimo, smo povedali tudi v današnji številki.

Jezik, v katerem smo se rodili

Na binkošno nedeljo je v cerkvi o. Klarétancev v ulici S. Anastasio star duhovnik zelo lepo pridigal. Danes praznujemo — je rekel — dan, ko je bila ustanovljena Katoliška Cerkev, ki je mati vseh narodov.

Izpred oltarja je bilo prebrano sveto pismo, kjer je rečeno, da se je ljudstvo v Jeruzalemu močno čudilo apostolom: »Kako da mi slišimo vsak svoj jezik, v katerem smo se rodili...«

In res je Cerkev izdala predpis, da je treba evangelij oznanjati vsakemu narodu v njegovem jeziku.

Toda to ne velja za o. klarétance v ulici S. Anastasio.

V tej cerkvi ne slišiš nikoli slovenske besede. Niti spovedati se ne moreš v svojem jeziku.

Zares, zelo katoliško!

Čez veliko lužo

Mednarodni urad za izseljevanje (ICEM) sporoča, da se je v preteklem mesecu maju izselilo iz Evrope 13.500 oseb, od začetka leta do danes pa 54.372.

Največ se jih je izselilo iz Italije in Nemčije, manj iz drugih držav in Trsta.

Ljudje se vozijo po pločniku

V Ameriki si vedno kaj novega izmislijo. Sedaj so iztuhkali pločnik, ki se premika. Ko nanj stopiš, te pelje kar sam naprej.

Pločnik je iz gumija in te nese s hitrostjo 2—4 km na uro. Dolg je 68 metrov in lahko prepelje 10.800 ljudi v eni uri.

Prijetno je na njem stati, ko gre pot navkreber. Ni treba nič sopihati.

Naravne meje na Snežniku

Misinski poslanec Colognatti se je izrekel, kakor smo pisali, za Svobodno tržaško ozemlje. Sedaj se je zbralo pokrajinsko vodstvo njegove stranke in ga udarilo po prstih.

Zahtevali so, naj Italija dobi za sedaj obe naši področji, pozneje pa »svoje naravne in zgodovinske meje« — na Snežniku in Triglavu. Še pozneje bi seveda hoteli imeti Ljubljano in Dalmacijo, kakor je bilo v zadnji vojni.

Tako se je po zaslugi De Gasperija iznova razvnel nacionalizem v italijanski javnosti!

Zakaj brezposelnost

Februarja 1953 je bilo v Trstu 17.960 brezposelnih, letos je njih število naraslo na 20.675. To je posledica 8. oktobra. Kako bi se kljub temu dala najlažje odpraviti brezposelnost?

Zelo enostavno. Iziti bi moral ukaz ZVU, po katerem se v naših krajih morajo jemati na delo najprej domačini in šele ko so ti preskrbljeni, se smejo nameščati tujci.

Netržačanov je na Tržaškem skoro 100.000. Če bi izšel tukaj ukaz, bi bili vsi domačini zaposleni in še bi ostalo kruha za druge.

To ni šovinizem, zakaj tudi v Italiji ščitijo velika mesta kot Genova domačine pred tujo delovno silo.

Tak ukaz pa ne bo nikoli objavljen, ker se ZVU boji Rima.

Termometer za žitarice

V Ameriki so začeli uporabljati toplomer ne le za bolnike, temveč tudi za žito. Vtika jo ga v vskladiščeni pridelek ter ugotavljajo tako spremembe v temperaturi žita.

»Žitna mrzlica«, ki jo povzročajo žuželke ali prevelika vlaga, dela kmetovalcem vsako leto veliko škodo. Z novo napravo lahko takoj spoznajo nevarnost. Ko se temperatura dvigne za nekaj stopinj, žito preložijo ter preprečijo okvaro.

Grški kralj in kraljica

sta sprejela vabilo maršala Tita, naj obiščeta Jugoslavijo. Ravno tako je Tito povabil v Jugoslavijo grškega predsednika vlade maršala Papagosa.

ŽRTVAM NEMŠKIH KONCENTRACIJSKIH TABORIŠČ

Zapadna Nemčija je izdala 18. 9. 1953 zakon, po katerem se obvezuje plačati odškodnino vsem osebam, ki so zaradi nacionalističnih preganjanj utrpeli škodo na zdravju ali imetju.

V poštev prihajajo v prvi vrsti osebe, ki so jih vtaknili v taborišča. Če so medtem umrle, pripada odškodnina preostalim sorodnikom, oškodovanim zaradi preganjanja umrlih.

Nemški konzulat v Milanu, via Solferino 40, deli prizadetim posebne tiskovine za prijavo škode in navodila, kako izpolniti obrazce.

Prijave morajo prizadeti vložiti do 1. oktobra 1955. Časa je torej skoro poldrugo leto. Vendar je v interesu oškodovancev, da se zganejo.

Nujno bi bilo, da se slovenski oškodovanci, ki jih je žalibog obilo, organizirajo v posebnem odboru.

Česa se bojite

Nekdo, ki se vozi vsako jutro z Grete v mesto, poroča: Ko vstopim, govore v avtobusu vsi slovensko. Čim pridemo do srede poti, začnjenja že polovica mlatiti italijanščino, pri končni postaji na trgu Oberdan že vsi govore po laško, razen nekaj zavednih. Nekateri se pogovarjajo slovensko prav po tiho in ponižno.

Koga se ljudje boje? Ali si že srečal najnavadnejšega ameriškega vojaka, čeprav je črnc, ki se sramuje govoriti svoj materin jezik? Ga ne najdeš!

Tako globoko tiči še v kosteh Slovencev fašistični teror.

Izreden pridelek bombaža

Letošnji pridelek bo drugi največji v zgodovini bombaža. Več ga je bilo le v letu 1938. Letos so posejali z bombažem 81 milijonov jutrov.

Jugoslavija ga je pred vojno pridelovala letno 3000 bal, v letu 1953 pa 6000. Proizvodnja se je podvojila.

Manjvreden narod

Tržaški Slovenci so prosili, kakor vemo, za dovoljenje, da bi smeli ustanoviti Kmečko-obrtniško zadrugo.

ZVU oziroma »Banca d'Italia« je prošnjo odbila, češ da je v Trstu že dovolj drugih — seveda le italijanskih — denarnih zavodov.

Kmalu za tem je ista »Banca d'Italia« dovolila južnotirolskim Nemcem ustanovitev 3 ali 4 posojilnic. Nas smatrajo torej za manjvredne ko nemško manjšino.

Skoda, da nismo plemo v kaki angleški koloniji v Afriki. Tam bi nam Angleži gotovo dovolili posojilnico.

Velika svečanost na glavnem trgu

v Trstu je zaključila Marijine tedne, ki so se obhajali v maju po vsej škofiji.

Nastopili so številni govorniki, predstavniki desetih različnih stanov, od profesorja do delavca, a med njimi ni bilo mesta za — Slovenca!

Prevz. g. škof je tudi govoril, a le v italijanščini, čeprav je to bila skupna italijansko-slovenska slovesnost. Naši verniki so bili zadovoljni, da je Slovence javno pohvalil, a globoko užaljeni, ker jim je bilo zabranjeno počastiti Marijo v jeziku, v katerem so nas matere učile moliti.

Slovensko planinsko društvo

v Trstu bo te dni slavilo svojo 50-letnico. Ustanovljeno je bilo 4. junija 1904. Istega leta je bil dograjen Narodni dom. Društvo je organiziralo krasno razstavo fotografskih slik, kjer se vidijo bogate lepote naših krajev od planin do morja.

Ogromna ponev

V mestecu Canogliu pri Genovi so na praznik sv. Fortunata, zaščitnika ribičev, razdelili 50 kvintalov rib, ki so jih cvrli v silni ponvi, široki 4 m.

Vanjo bi prav lahko šla dva možakarja, pa se ni nobeden javil.

TRŽASKI VELESEJEM

bo trajal letos od 17. junija do 4. julija. Razstavljalo bo 1044 podjetij, od tega 350 tujih.

RAZSTAVA RISB

NA SLOVENSKEM UCITELJISCU

Na slovenskem učiteljskem pri Sv. Ivanu v Trstu si lahko ogledate razstavo risb vsak dan od 9. do 13. ure in od 16. do 18. ure, v nedeljo le predpoldne. Trajala bo do 13. t.m.

O nastopu Akademskega pevskega zbora iz Ljubljane je uredništvo prejelo več dobrih dopisov, za katere se prisrčno zahvaljuje, a jih na žalost ne more vseh objaviti.

OPOZORILO VOJNIM OSKODOVANECM

Dne 15. aprila t. l. je zapadel rok, ki ga je zakon od 27. septembra 1953 določil za prijavo vojne odškodnine.

Konec tega meseca poteče pa poslednji važni rok, predviden v istem zakonu.

Kdor je zaradi vojnih dogodkov trpel škodo na stanovanjskih, gospodarskih in drugih poslopih, na drugih nepremičninah, namenjenih izvrševanju kakkega poklica, obrti, trgovine ali poljedelstvu (na primer na zemljišču, orodju, nasadih in živini) ter je škodo prijavil do 15. aprila t. l., ima sedaj pravico zahtevati namesto odškodnine izplačilo posebnega prispevka za obnovo.

Ta prispevek je višji od same odškodnine. Zato se pa mora oškodovanec obvezati, da bo uničene ali pokvarjene stvari obnovil.

Kdor se zadovolji le z odškodnino, temu ni treba nič obnoviti. Zakon ga k temu ne sili.

V Italiji bo odškodnina 5 do 8-krat večja, kakor so bile cene junija 1943. Na Stoku bo 15-krat večja, dočim bo država prispevala k stroškom za obnovo s 25 do 80 odstotki.

Italijanski državljani, ki so utrpeli škodo v inozemstvu in sedaj stalno bivajo v Italiji, imajo tudi pravico do prispevka, a se morajo obvezati, da obnove uničeno ali poškodovano imetje na ozemlju republike.

Za škodo, nastalo v krajih, ki so prej pripadali Italiji (bivša Julijska Krajina), bo odškodnina približno 15-krat večja, kakor so bile cene junija 1943.

Za nepremičnine, uničene ali poškodovane na Stoku, seveda ne velja pogoj, da se morajo obnoviti na ozemlju Italije.

Podrobnejše določbe so naslednje:

Člen 7. predpisuje: Če prizadeti ne javi do 27. junija 1954 na finančno intendanco, da želi obnoviti uničeni ali poškodovani imetek, zgubi pravico do prispevka in mu bo izplačana le odškodnina. Najkasneje do 27. junija morajo torej biti vse listine na finančni intendanci.

Člen 11. pravi: Oškodovanec je dolžan javiti, ali je že prejel kako podporo na račun vojne odškodnine in od katere ustanove.

Če tega ne stori, zgubi pravico do vsake odškodnine. Zakon sicer ne predpisuje, kdaj je treba to javiti, ali najbolje je, da se izjava dostavi do 27. junija.

Kdor je uničeno ali poškodovano dobro že obnovil, ima po členu 55 pravico do 50-odstotnega prispevka, toda le pod pogojem, da predloži prošnjo do 27. junija in da je že pred začetkom popravil škodo prijavil.

Podpora ali prispevek bodo izračunali po stroških, ki jih je imel oškodovanec takrat, ko je popravljal. Odbili mu bodo seveda vsoto, ki jo je že prejel.

Vse obnovljene zgradbe bodo 25 let proste davkov.

Usoda Trsta in balkanski sporazum

(Nadaljevanje s 1. strani)

re zadržati naval silnih ruskih armad v pričakovanju, da prihite še pravočasno na pomoč Amerikanci. Nemčijo, Avstrijo, ves Balkan in Italijo bo treba žrtvovati, sprijazniti se bo treba z mislijo, da jih zasede Rusija.

Pozneje, ko so se čutili močnejše, so zapadnjaki preložili obrambno črto bolj na vzhod. Od tod važnost tržaškega vprašanja. Da bi črta mogla uspešno vzdržati morebitni napad sovjetskih vojsk, se je zdelo Amerikancem in Angležem neobhodno potrebno, da se Jugoslavija in Italija sporazumeta ter skupno branita odsek od Trsta do Avstrije. Če sta sosedbi sprti, prešinjani z medsebojnim sovraštvom, se lahko zgodi, da si kar sredi vojne skočita v lase ter nastane v enem najvažnejših predelov skupne evropske obrambne črte nevarna odprtina, skozi katero bi se sovjetske vojske usule proti morju, preplavile ravnine severne Italije, zasedle Milan in Turin ter prodirale od tod proti južni Franciji.

Da se ta nevarnost odstrani, je potrebno, da se Jugoslavija in Italija za vsako ceno pobotata. Ker je tržaško vprašanje glavni

vzrok nujnih sporov, naj se čim prej reši. Kako, je bilo za zapad več ali manj postranskega pomena. Glavno je, da sta z rešitvijo zadovoljni obe sosedbi ter začneta nato prijateljsko sodelovati.

V tistih časih se je zdelo, da zavisi od rešitve tržaškega vprašanja varnost vsega zapadnega sveta. Italija je položaj izkoristila ter zahtevala, naj se vprašanje reši v smislu izjave od 20. marca, po kateri pripadata obe coni italijanski republiki. Saj so izjavo podpisale Amerika, Velika Britanija in Francija, ki ne morejo zatajiti svojih podpisov. Če je ne bodo podpirale, bo Italija prisiljena spremeniti svojo politiko do zapada: najmanj, kar se lahko zgodi, je, da bo rimski parlament odklonil zakon o pristopu Italije k skupni evropski vojski. Zapadnjaki so bili v precejšnji zadregi. Titu, ki se je med tem sprl z Moskvo ter se gospodarsko in vojaško čedalje bolj naslanjal na zapad, se niso hoteli zameriti. Italija je bila že po svojem zemljepisnem položaju zelo važna. Važna kot glavna država v Sredozemskem morju, pomembna, ker meji v goratih predelih na Srednjo Evropo in Balkan. Njej se tudi niso hoteli zameriti. Preobčutljivo je bilo mesto, ki ga je zavzemala na novih obrambnih postojankah: Trst — Severna Nemčija.

Preokret v vojaškem položaju Evrope

Medtem je bil sklenjen balkanski sporazum, s katerim so se razmere bistveno spremenile. Vojaško zavezništvo med Turki, Grki in Jugoslavlani je pomenilo, da se je obrambna črta zapada pomaknila zelo daleč proti vzhodu. Namesto od Trsta do reke Laba teče sedaj od Male Azije preko Carigrada in Balkana do madžarske in avstrijske meje. Italija leži daleč v ozadju. V primeru vojne bi prvi udar morale vzdržati in odbiti predvsem članice balkanske zveze. Vojaška pomoč Italije je sicer še vedno zaželeno in dragoceno, a je zgubila svoj nekdanji odločujoči pomen.

Pomisliti je treba tudi, da je ozemlje, ki ga zavzemajo balkanske zavezniške države, približno štirikrat večje kakor površina Italije. Ze sama Turčija je dvakrat večja. Članice balkanskega sporazuma tudi glede števila prebivalstva ne zaostajajo za Italijo. Turčija ima okrog 21 milijonov prebivalcev, Jugoslavija 17, Grčija skoro 8, skupaj torej 46 milijonov, to se pravi približno toliko kot Italija, ki jih šteje 47. Se pomembnejše pa je, da mejijo članice balkanske zveze neposredno na Sovjetsko Rusijo ali na njene podložniške države, da je njihov zemljepisni položaj zelo važen in njih vojaštvo hrabro in vzdržno. Kar potrebujejo, je samo moderna oprema in gospodarska pomoč, da lahko zgradijo primerne ceste in letališča in razvijejo lastno industrijo.

Da se 46 milijonov ljudi hoče združiti in staviti svoje sile v službo zapadne varnosti, Amerikanci in Angleži lahko le pozdravijo. Zakaj naj bi se protivili njihovemu političnemu in vojaškemu sodelovanju in zedinjevanju? Čim bolj čvrsto so Turki, Grki in Jugoslavlani povezani, tem uspešnejše se bodo v primeru vojne branili, tem več bodo koristili zapadu.

Zakaj se Italija protivi balkanski zvezi

Povsem drugačno je seveda stališče Italije. Njej kot najpomembnejši državi v Sredo-

zemskem morju ne more biti prav, da se vzhodni del Sredozemlja in Balkan urejata in organizirata brez nje. Saj ima v tem delu Evrope tudi ona svoje interese!

V Rimu se razen tega zavedajo, da se bo po podpisu balkanskega sporazuma mednarodni položaj Jugoslavije znatno okrepil. Turki, Grki in Jugoslavlani ne nameravajo namreč skleniti običajne vojaške pogodbe, kakor smo jih že toliko videli in doživeli, temveč so se odločili iti mnogo dalje. Sodelovanje naj se razširi tudi na gospodarsko in kulturno življenje, naj seže v ljudske množice ter spaja prizadete narode v čedalje tesnejšo in trajnejšo skupnost. Prijateljstvo med tremi državami je že tolikanj napredovalo, da je maršal Papagos celo predlagal, naj Turčija, Grčija in Jugoslavija ustanove kar skupen posvetovalen parlament, v katerega naj vsaka država pošlje enako število poslancev. To je neprimerno več kakor navadna prijateljska pogodba. Prirodna posledica je, da se bodo tri države o vsem obveščale, o vsem posvetovali, se vzajemno podpirale, vodile skratka skupno politiko. To pomeni, da Jugoslavija ne bo stala več sama nasproti Italiji, ampak se naslanjala odslej v vseh rečeh — tako tudi v tržaškem vprašanju — na podporo Turkov in Grkov. Povrh si zavezniški obljublajo, da bodo, če bi bil kdo izmed njih napaden, priskočili drug drugemu na pomoč z orožjem.

Prirodno je, da Italija ne more biti vesela te nepričakovane okrepitve svoje jadranske sosedbe. Mnogo težje bo namreč Rimu se v bodoče uspešno pogajati z Jugoslavijo, ki ni več osamljena.

Vse te nevšečnosti bi seveda odpadle, ako bi se balkanskemu sporazumu priključila tudi Italija ter postala zaveznica in prijateljica Jugoslavije. Zapadni državniki so se na različne načine trudili, da bi do tega prišlo. Turški predsednik vlade Menderes je še pred nekaj dnevi izrazil željo, naj bi se Italija

(Nadaljevanje na 4. strani)

(Nadaljevanje s 3. strani)

pridružila balkanskim zaveznikom. Italija tega ni hotela, zahtevala je, naj se prej reši tržaško vprašanje, upajoč, da se ji bo posrečilo rešiti ga v svojo korist, ker se ji je zdelo, da je organizacija Balkana in vzhodnega Sredozemlja brez njenega sodelovanja nemogoča. Toda v tem se je rimska diplomacija varala. Jugoslavija se je upirala, razgovori so se vleкли v neskončnost, mineval je dragocen čas, zapadnim zaveznikom se je pa mudilo in niso mogli več čakati. Utrditev nove obrambne črte od Male Azije do Avstrije se jim je zdela prevažna stvar, da bi jo zaradi nerešenega tržaškega vprašanja večno zanemarjali in odlagali.

Grožnje Foster Dullesa

Morali so se končno odločiti. Italija je proti balkanskemu sporazumu protestirala, balkanski zavezniki so izjavljali, da ga bodo kljub nasprotovanju Italije podpisali. Amerika in Velika Britanija sta morali izbirati in sta, čeprav s težkim srcem, sklenili podpreti stališče balkanskih narodov.

Balkanski sporazum bo podpisan najkasneje koncem prihodnjega meseca, tako je bilo sklenjeno v Atenah. Turčiji bo Amerika nakazala novo veliko podporo za oboroževanje in ji dala tudi pomoč za okrepitev njenega gospodarstva. To je uspeh najnovejšega potovanja predsednika vlade Menderesa v Washington.

Združenim državam se sploh zelo mudi. Njihovi voditelji postajajo nestrpni in se hudujejo, da Francija in Italija toliko oklevata ter se ne moreta odločiti ter sprejeti zakona o evropski obrambni skupnosti. Združena evropska vojska je po mnenju Amerike temelj, na katerem sloni obramba vsega zapadnega sveta. Zunanji minister Fo-

ster Dulles se jezi, da Francija in Italija tega ne sprevidita in je zagrozil, da bo Amerika prisiljena korenito spremeniti svojo politiko do Evrope, ako francoski in italijanski parlament ne sprejmeta v doglednem času zakona o evropski obrambni skupnosti.

Za sedaj so v Washingtonu sklenili, da postavijo vsako gospodarsko pomoč Franciji in Italiji. Sprejet bo namreč zakon, po katerem bo Amerika dajala v bodoče pomoč le takim

državam, ki so se priključile evropski vojski. S tem hočejo Amerikanci izvajati pritisk na Francijo in Italijo in njih parlamenta.

Vse to Italiji politično škoduje in slabi njen položaj v svetu in na Jadranu, posebno če upoštevamo, da se Turčija, Grčija in Jugoslavija medtem nič ne pomišljajo in obotavljajo, temveč odločno združujejo in organizirajo svoje vojske.

Kaj bo z našim ozemljem

V luči opisanih velikih mednarodnih problemov in dogodkov se zdi tržaško vprašanje mnogim zelo drobna in nevažna zadeva. In bi tudi bila, da ni Italija naslonila na to vprašanje vso svojo zunanjo politiko. Od ugodne rešitve tega vprašanja — ponavljajo v Rimu — je odvisno, kakšni bodo odnosi Italije do zapada in ali bo Italija sodelovala z balkanskimi narodi pri obrambi južnovzhodne Evrope in Sredozemlja.

Ker je Italija velika dežela, ki mora biti vključena v splošni sistem zapadne obrambe, so državni in diplomati prisiljeni njene želje in predloge upoštevati. Tako se je tudi to pot zgodilo. Medtem ko so se balkanski državni menili o vojaškem zavezanstvu, so v Londonu tekli razgovori o tržaškem vprašanju med zastopniki Velike Britanije, Amerike in Jugoslavije. Sedaj so zaključeni in Italiji so bili izročeni predlogi, v katerih je povedano, do kolike mere je Jugoslavija pripravljena popustiti v vprašanju Svobodnega ozemlja.

Načrta ne poznamo. Zdi se pa, da so sklenili predlagati Italiji delitev ozemlja, po kateri bi Italija dobila v glavnem cono A, a bi se morala zato odpovedati coni B in tamkajšnjim Italijanom. V prvi številki lista smo

že obširno pojasnili, sakaj Scelba ne sme in ne more izročiti Titu italijanskega prebivalstva področja B. Njegova vlada bi bila zrušena v 24 urah.

V politiki vladajo pač zakoni in so meje, ki jih noben državnik ne more ne kaznovano pogaziti in prekoračiti. To ne velja samo za Italijo, ampak tudi za Jugoslavijo. Nobena jugoslovanska vlada, naj bo to Titova ali katera koli druga, bi ne mogla skleniti z Italijo sporazuma, v katerem bi na primer vse težke krivice, storjene tukajšnjim Slovincem v dobi fašizma, ostale neporavnane. Preveč gorja je tedaj okusilo naše ljudstvo! Saj se je nad tem, kar so fašisti počenjali z našimi ljudmi, zgražal v tistih časih ves omikani svet!

Kako se bo torej stvar končala? Ze zadnjič smo rekli, da nočemo biti politični preroki. Saj se lahko zgodi, da nas dogodki na laž postavijo. Toda ljudje pričakujejo, da povemo svoje mnenje. To se glasi takole: če se bo tržaško vprašanje sploh sedaj rešilo, se bo le začasno, to se pravi, da bo Svobodno tržaško ozemlje pravno še nadalje ostalo ter bodo zavezniki v imenu Združenih narodov tu še naprej izvajali vrhovno oblast in nadzorstvo.

E. B.

Spomini iz starega Trsta

III.

Zadnjič sem pripovedoval, kako je prišel Trst pod avstrijske nadvojvode najbolj po zaslugi devinskega Miha. To je bila jeza v Benetkah! Trst so hoteli imeti, pa ne mor-da zato, ker so tam lepi ljudje; njegova trgovina je kot danes bodla Benečane v oči.

Petači in Lisice

Z Dunaja so prve čase pustili Trstu precej pravic, samo da bi ga Benetke ne premamile. Zamenjali so le mestnega podeštata s cesarskim kapitanom. Ta je imel dva vikarja, enega kot namestnika, drugega za sodne zadeve (vicarius de maleficiis). V sosvet se je pa zbiralo po pet sindakov, ki so bili obenem višji tribunal. Vsa ta oblastva so imela pisarne in pečate v mestni hiši ali »stufi« (iz nemšč. Stube=soba) del comune, zadaj za sedanjim Lloydom. Seveda so do prvih časti v mestu prišli le odličnejši. Ze v starih bukvah so zaznamovane razne vrste Tržačanov, okoličanov in meščanov. Ti so se pa spet delili v patricijske družine, plemiče in plebejce. Patricijskih je naštetih trinajst. Med temi so še danes potomci rodbin Burlo in Petazzi.

Bodi tu vmes povedano, da je ta iz slovenske korenine Petačev. V stari tržaški kroniki (rajnega kanonika Vincenca Skuse 1620—

1702) beremo med tržaškimi odličniki tudi Vršnigoje! Leta 1426 je med ključarji Sv. Justa, torej imenitna služba za tiste čase, neki Lisica. Tudi ta prav močno diši po slovenskih tleh. Prebivalstvo je bilo torej že takrat precej mešano in je prihajal dotok iz okolice.

Ostra pravica

Kakor je bila mešana kri, tako so se tudi mišljenja križala. Precej jih je gledalo na beneško stran, toda roka nove oblasti je delila takim hudo pravico. Leta 1403 sta bila neki Donat Scorpione in Miklavž Uriz (bržkone Uršič) obdolžena, da držita z Benečani. Kratkotomalo so ju zgrabili in obesili na stolp Kukerna v zgornjem mestu, drugega na stolp Cella pri nekdanjem ženskem samostanu.

Po mestu so vročkrvneži hodili oboroženi. Kri je pogosto tekla. Zato je nova gospodarska l. 1423 prepovedala nositi orožje. Duho-vi so se zato malo pomirili, vendar so bili še posamezni primeri, da je nova oblast ostro sodila prijatelje Benečanov. Tako je bilo, ko je neki France Kukanja, tudi iz patricijske družine, šel za nekaj časa v Benetke; ko se je sumljivec vrnil, so mu ukazali, naj izgine v 24 urah in povrhu so ga še vpisali v sramotne bukve de maleficiis. Še huje je bilo nekaj let pozneje. Takrat, to je leta 1443, je

bil za mestnega pisarja neki Jušt. Temu so naprtili, da je hotel Trst izdati Benetkam. Oblast ni nič odlašala; zvezali so ga za rep njegovega konja in ga vlekli do stolpa »Cella« ter ga potegnili na »gavage«.

Radovedni Tržačani so kar drli gledat za prizor, ki je bil, kakor piše častiti Scussa ali Skuša, »že sam po sebi vreden ogleda«. Tudi drugače je bila nova avstrijska pravica prav huda: če je kdo kaj ukradel, so mu pri ramenu odsekali roko; ako si šel po mestu brez bakle, ko je pri Sv. Justu udarilo v noč drugo uro, si bil obsojen na osem dni zapora v mestnem stolpu. Včasih pa krivca niso mogli dobiti in tedaj je sodna gosposka prav po salomonsko razsodila. Tako v primeru nekega Pirančana, ki je grozil trgovcu Giulianiju, da mu bo zažgal hišo. Ta se je pri-tožil in sindaci so mu dali pisano, da naj si sam poišče sovražnika in da ga sme brez kazni ubiti. Taki so pač bili časi!

Za svoj »jus«

Tudi s cerkveno oblastjo so veljavni Tržačani prišli včasih navzkriž. Stara je bila pravica, da volijo škofa kanoniki sporazumno z ljudstvom. Tako so l. 1425 izvolili za škofa stolnega dekana Aldegardisa, ki se je šel poklonit nadvojvodi Frideriku. Toda papež je volitve razveljavil in postavil za škofa Marina z Raba. Ljudstvo pa mu je zaprlo vrata in je moral stanovati v Miljah. Papež je nad mestom izrekel prekletstvo; niso sme-

(Nadaljevanje na 5. strani)

li ne zvoniti ne maševati, pokopavali so na neposvečenem kraju. Sele čez leto dni je bil interdikt umaknjen. Te razmere je uredil šele Enej Silvij Piccolomini, ki je bil 1450-51 tržaški škof in pozneje papež Pij II. Rad je imel Trst — bil je doslej tudi edini papež, ki je razumel slovenščino — in je hotel pomagati ljudstvu do »jusa« ali pravice v cerkvenih rečeh. Polagoma pa je pravica o nastavljanju škofov v Trstu prešla na avstrijsko cesarsko hišo. Vendar Tržačani zlepa niso odnehali od svojih pravic, posebno ne, če je šlo za trgovino.

Tu sv. Marko - Tu sv. Just

Boj za pravico, pravzaprav za trgovski dobiček je v poznejših letih dosegel višek. Večkrat se je v mestu in okolici razlegal bojni klic beneških čet in Tržačanov, ki so klicali vsak svojega patrona na pomoč. Olje, trta, sol so bili v 15. in poznejšem stoletju stebri kupčije ob Adriji. Po sol so hodili pod Mohovljanski grad (Moccò) in v Zaveljsko dolino, zlasti tovarniki s Kranjske. L. 1461 so Tržačani dobili od Friderika III. žaveljske soline v zakup za 1200 goldinarjev. Zato so skušali vso trgovino odvrniti od beneškega Kopra in Izole na svojo stran. Zasedli so s svojo posadko tudi Lokev, da bi nadzorovali prehode v dolino Rosandre in proti Zavljam. To je bilo Benečanom dovolj! Beneški senat je prepovedal svojim podložnikom v Trst, če pa dobe Tržačana na beneško-istrskem ozemlju, naj ga pobijejo, vsem tržaškim posestnikom v Istri pa naj poročajo trte in oljke.

Prvi krvavi spopad je bil pod Mohovskim gradom. Tržaška četa je potisnila Koprčane nazaj. Tudi njihov poveljnik je padel. Koper prosi Benečane za pomoč, Trst se pa obrne do Friderika III.

Krvavi ples

se l. 1463 začne! Benečani pošljejo 20.000 mož na pomoč. Brez težav so zasedli Podgrad, Lokev, Sv. Socerb in Mohovljane. Od petih strani so obkolili Trst in postavili močne baterije v Skednju in na Šentvidskem griču. Mestu je huda predla. Cesar je poslal le

200 konjenikov in 1000 strelcev. Stiri mesece se je mesto branilo na obzidju in proti hudi lakoti. Z morja so streljale beneške galeje, a prapor sv. Justa je še vihral. V zadnji stiski sklencijo Tržačani izpad. Dne 10. novembra se jim posreči, da predro beneški obroč. Prodoro do Rosandre in zmage pijani požigajo vse beneške vasi v Istri. K sreči so še isto leto po posredovanju Pija II. in kardinala Bessariona (Rusa po rodu) podpisali mir (l. 1463). Zasedene gradove so obdržali Benečani.

Vse pa je bilo le na papirju. Ze naslednje leto so Benečani razrušili soline v Zavljah in vse na okrog požgali.

Miklavž iz Devina kroti

V Trstu so bile težave in še huda kuga po vrhu. Tržačani so se jezili na cesarja, da je njihove pravice premalo podprl. Zato je protiaustrijska stranka dobivala pristaše. Ti so si upali l. 1469 celo poslati v Benetke odpolance in prositi doza, naj zasede mesto. Cesarjeve privržence so nato pregnali iz mesta, in ti so v eni sapi pribežali v Devin k cesarskemu kapitanu Miklavžu Logarju (Luogar). Miklavž pride na Silvestrovo potih v mesto in s svojimi vitezi zasede mestna vrata. Iz postelj potegne in uklene deset uglednih patricijev in jih zapre v devinski stolp ob kruhu in vodi. S hudo roko je cesarski Miklavž krotil tržaške meščane. Tedaj pa so začeli biti plat zvona, bilo je na dan vnebovzetja. Kapitana so ujeli. Najprej so izsilili od njega pismo, da se osvobodijo vsi ujetniki v devinskem stolpu, nato so ga brenili skozi vrata. Petnajst od njega postavljenih svetovalcev so kratkoma obesili na mestno hišo. Celo nad devinski grad so si upali, a so bili odbiti.

Miklavž je pihal od jeze. Čez par mesecev je dobil od cesarja kakih 3000 mož in je udaril na Trst. Črni dan je bil 14. avgusta 1470, ko se je mesto zastonj upiralo. Cesarji so udarili in tri dni neusmiljeno plenili po Trstu in na ulicah odrobili glavo vsakomur, ki so ga našli z orožjem. Tako se je Miklavž maščeval za sramoto. Tržačani pa so že takrat spoznali, da niso zanje ne Benetke ne Dunaj!

Na koncu so se starši zahvalili učiteljem za njihov trud.

Gropada

Tudi naši učenci so zaključili šolsko leto z dobro uspešno prireditvijo! Nastopili so v majhni dvorani v Padričah.

Slišali in videli smo mnogo recitacij, priporočke in kratki igrice Dva računa in Cu-dežna srajca.

Navdušenja ni manjkalo!

Dolina

V naši vasi vlada veliko zanimanje za novo občinsko poslopje, ki ga nameravajo zidati med Boljuncem in Krogdami. To bo velika palača, saj je zanjo na razpolago 30 milijonov lir in še posebej denar za zemljišče.

Vendar pa naše veselje ni popolno, ker bi raje imeli občinsko hišo v vasi ali vsaj takoj pod vasio, ne pa v neposredni bližini Boljunca. Posebno nezadovoljni so s tem gostilničarji in trgovci. Prav tako se pritožujejo Mačkovljani in prebivalci Prebenega, dočim so druge vasi v Bregu s krajem zadovoljne.

Sliši se tudi, da bodo v bližini novega poslopja zidali policijsko stanico.

V nedeljo so nas razveselili naši otroci z zaključno šolsko prireditvijo. Imeli so kar dve predstavi, prvo ob 18. uri za šolsko dečo, drugo pa za starše ob 20. uri. Obe sta bili zelo dobro obiskani.

Vse tri enodejanke: Hrustač, Kaznovani šaljivec in Zgubljena pravica so ljudem zelo ugajale. Slišali smo nato tercet in malo solistko. Vsi so lepo zapeli.

Iz Miljskih hribov

Nekaj samotnih hrastov, ki jih tu pa tam opaziš, še danes priča o starih gozdovih, ki so pokrivali nekoč to zemljo. Benečani, ki so bili na les strašno požrešni, so oropali te kraje gozdnega bogastva.

Vendar so v Miljskih hribih lepi kraji in zemlje ne manjka. Tu je tudi ena najlepših tržaških vasi: Sveta Barbara. Ima kakih 90 hiš, nekaj trgovin in celo lasten ljudski dom, ki so ga vaščani sami zidali. Na obiskovalca napravi zelo prijeten vtis.

Čudiš pa se, če prideš v te kraje v delavniku. Srečuješ namreč skoraj samo ženske. Kje so pa moški, se ne hote vprašaj. Ti delajo po večini v tovarnah in si tako služijo kruh, ki jim ga zemlja ne daje več dovolj.

In vendar so nekoč živeli tu samo kmetje, danes pa je pravih kmetov vedno manj. To ti dokazuje, da kmetijstvo v teh krajih propada. Živinoreje skoraj ni več. Ta je mnogo trpela zlasti med vojno. V Sv. Barbari je bilo n. pr. pred vojno kakih 120 glav, dočim jih danes ni dosti čez 20. In kjer ni živinoreje, tam ni niti gnoja, zato pa tudi zemlja ne more obroditi, kot bi morala.

Tako mora vedno več kmetov v tovarno, ki daje razmeroma dober zaslužek, ki je pa spričo sedanje krize negotov. Kmetijstvo pa zaradi tega vedno huje trpi.

Oblast bi morala našim kmetom priskočiti na pomoč, da bi mogli kmetijstvo obnoviti. Do sedaj pa je dala ogromne kapitale za industrijo, prav tako važno vprašanje obnove kmetijstva pa zanemarjala.

Industrializacija je potrebna, toda ne podpreti v izdatni meri obnove kmetijstva, se pravi umetno ustvarjati proletarijat, kar gotovo ni modro.

Dopisi v Tržaškega

Padriče

Kakor vsem vasem nagaja tudi Padričam slabo vreme. Ljudje se trudijo, imajo velike stroške, a pridelki gnijejo v dežju.

Nekaj doprinašajo le naši borovci, ki jih sedaj sečemo. Vas je vodila dolgo pravdo s tržaškim mestom zaradi gmajne in zaradi složnega nastopa ljudstva pravdo končno dobila. Sodnija je odločila, da je zemlja last kmetov in ne tržaške občine. Zato so tudi vaščani med vojno skrbno čuvali gozd, ki je najboljši v naši okolici in bi bil gotovo uničen in izropan, če bi ga vaščani ne bili složno branili. Posebo so se za gozd zanimali predsedniki in odborniki gozdne zadrage, ki jih je treba zaradi dobrega gospodarstva po-hvaliti.

»Novi list« so ljudje sprejeli z veseljem. Poseben članek »Kaj bo s Svobodnim tržaškim ozemljem« so pridno brali in o njem govorili v gostilnah. Vtil jim je upanje, da

se Svobodno ozemlje vendar uresniči ter ne pridejo karabinjerji spet v naše kraje. Ugaljal je tudi popis življenja v starem Trstu. Želimo več takih člankov.

Boršt

Pri nas so šolarji nastopili v soboto zvečer v dvorani prosvetnega društva. Spored je bil tako pester, da so z njim prav gotovo bili vsi zadovoljni.

Učenci nižjih razredov so nastopili v živi sliki o sončecu, zapeli so nekaj pesmi in odigrali Ribičičevo enodejanko »Igra o veseli nalogi«, ki je občinstvu prav posebno ugajala.

Učenci višjih razredov pa so se izkazali s petdejanko: V Indijo Koromandijo. Pohvalo zaslužijo vsi mladi igralci, zlasti še Jadran, Angel, lovec Silvan in Boža v vlogi kmetice in gostilničarke.

Med odmori je skrbela za razvedrilo borštanska godba.

Dopisi s Tržaškega

Plavje

Meščan, ki pride iz Trsta v to vas, ne more prikiti navdušenja, ki ga vsega prevzame. Za seboj je pustil prah, dim in trušče vele-mesta in prišel med oljčne gaje, lepo obde-lana polja in zelene preproge radiča. Edino, kar ga moti, je cesta, ki pelje skozi vas. Ta je pa zares potrebna popravila.

Na prvi pogled se obiskovalcu zdi, da ljudje, ki tu gori prebivajo, sploh ne morejo imeti nobenih skrbi. A ko se pazljiveje ozre na česnje, vidi, da so popokane. Zlasti tiste trde, ki imajo najvišjo ceno. Preveč dežja!

Tudi na trtah opaziš sledove lanske toče, ki je napravila mnogo škode. Pa če Bog da srečo, vina letos vseeno ne bo manjkalo.

Največ zaslužka pa prinaša kmetom radič, ki ga Tržičani zelo radi jedo in tudi dokaj dobro plačujejo.

Devin

V soboto 5. junija so imeli otroci italijan-ske osnovne šole prireditev. Nastopili so na odru, ki je last slovenske šole in ki so si ga izposodili. Namesto da bi bili hvaležni, so na prireditvi zapeli šovinistično »Va fuori d'Italia, va fuori o stranieri«. Ljudje sumijo, da sta laški učiteljici dali omenjeno pesem nalašč na spored, saj drugače si ne morejo razlagati, čemu so zapeli prav to pesem, ki se poda naši vasi kot svinji sedlo. Domačini so ogorčeni nad tem nesramnim izzivanjem, ker ne trpijo, da bi jih kdo psoval s tuji na rodni zemlji.

*Poslužujte se moderne
krojačnice za moške in dame*

T. HLEDE

GORICA, ul. Seminario 2

Solidna postrežba in zmerena cena!

Zalostno je, da se to dogaja v šoli, ki so jo 1900. leta zgradili s svojimi žulji naši pred-niki in ki je bila namenjena izključno otro-kom slovenskih staršev.

Slišali smo, da slovenska šola ne bo imela letoš prireditve zaradi majhnega števila o-trok. Če se ne motimo, bo to prvič v povoj-nih letih. Menimo pa, da bi se to ne smelo zgoditi, saj bi lahko združili devinsko in šti-vansko šolo in bi tako vse ovire padle. Mi-slimo pa, da je sedaj prepozno. Zares veli-ka škoda in velika odgovornost učiteljice!

Nabrežina

Na binkoštno nedeljo popoldne je nabrežinski pevski zbor »Avgust Tance« pred pol-no dvorano odpel koncert slovenskih pesmi v spomin pokojnega nabrežinskega pevovod-je in uglednega šolnika Avgusta Tanceta.

Spored je bil zelo pester. Sodelovala je tudi nabrežinska godba na pihala pod tak-tirko g. Devetaka, ki je med odmori igrala koračnice ter nekaj odlomkov narodne in simfonične glasbe. Koncert je otvoril z uvod-no besedo g. L. Pertot, ki je podal v glav-nih obrisih veliko kulturno delo Avgusta Tanceta, tega izredno agilnega in zaslužnega moža. Kot zborovodja je Tance pred pri-bližno sedemdesetimi leti ustanovil v Nabre-žini pevski zbor, ga dvignil do zavirljive vi-sine ter ga vodil kar štiri desetletja.

Sledil je niz slovenskih pesmi, ki jih je zbor odpel pod vodstvom pevovodje g. Fra-na Fabrisa. Za tem je bila recitacija Can-karjeve črtice »Nebesa pod Triglavom«. Velik aplavz je v naslednji točki doživel solist Bruno Kralj, ki je odpel z mehko in ubranostjo dva olospeva. Naslednja točka sporeda je bil balet z recitacijo Gregorčiče-ve »Soče«.

V drugem delu sta nastopila ženski in moški zbor posamič. Z občutjem so zapeli nekaj pesmi. Spored se je zaključil z narodnim plesom treh parov nabrežinskih deklet, ki so se v improviziranih trobarvnih nošah pri-jetno zasukale ob spremljavi harmonike. Lep prizorček, ki se je na željo prisotnih moral ponoviti.

V splošnem moramo reči, da je bila prire-ditev polna vedrine in nam je nudila nekaj uric lepega užitka. Z veseljem moramo ugo-toviti, da so bili pri prireditvi prisotni slo-venski ljudje vseh političnih struj in to je prav, kajti prava, neizmaljena kultura mo-ra biti nam vsem skupna. Ob koncu mora-mo čestitati vsem, ki so sodelovali, posebno pevovodji gospodu Franu Fabrisu.

PRIREDITEV OTROSKEGA VRTCA

Na binkoštni ponedeljek je priredil otroški vrtec v Nabrežini prijetno zaključno pri-reditev. Uvodnemu pozdravu v vezani bese-di so sledile razne točke sporeda, druga za-nimivejša od druge. Mali mornarčki so lepo predvajali v ritmični vaji narodno pesem Barčica. Tudi Ciciban in čebela sta lepo od-brenčala svoji vlogi. Navdušenje pa so izzva-li srčkani palčki. Lepo se je postavil skupen zbor vrtca tako s pevske točkami kakor tudi v zaključnem zahvalnem govoru. Zal, da se je prireditev vršila v učilnici industrij-skega tečaja, ki izdaleč ni zadostovala obilnemu občinstvu in bi bila v ta namen mnogo bolj pripravna naša kinodvorana.

Matere so izkazale vrtnarici g. Bole Mari hvaležnost s primernim nagovorom, malim darilom in lepim šopkom cvetja. Tudi g. žu-pan je bil deležen lepega šopka cvetja, ki so mu ga poklonili hvaležni vrtnarčki.

Naša ljudska šola je dne 6. in 7. t. m. raz-stavljala svoja dela. Razstava ni samo boga-ta, ampak tudi zelo okusno pripravljena.

Pozornost obiskovalca pritegnejo zlasti krasni prti in prtici, blazine in intarzije. Na splošno pa zaslužijo pohvalo vsa dela.

Dne 13. junija priredi osnovna šola v kino-dvorani Skalarjevo pravljico igrano v 4 de-ja-njih: Kralj Matjaž. Vsi ste prisrčno vablje-ni!

Opčine

Zadnjo nedeljo popoldne je bila v Prosvetnem do-mu na Opčinah akademija tamkajšnje slovenske ljudske šole. Zbralo se je toliko ljudi, da je bila dvorana kar mnogo premajhna in marsikatera klop se je zašibila, če ni čisto kleknila pod težo gledal-cev ali bolje rečeno gledalk, ki so sedele natrpane kot sardine v škatli. Videti je bilo namreč le malo moških, ki se jim je zdela prireditev šolarjev mor-da »preotroška«, a lahko jim je žal, ker so bili ta-ko prikrajšani za resničen užitek. Tem bolj razve-seljivo pa je, da je bilo med občinstvom toliko mla-dine in zlasti deklet, ki same že ne hodijo več v šolo.

Fantki iz prvega razreda so v lepem prizorčku izrekli vsem navzočim pozdrav in nato tudi poka-zali, kaj znajo. Nekoliko so potelovadili in nato odkorakali z odra kot pravi mali vojaki. Koraki še niso bili čisto po vojaško ubrani, a saj tudi ni bilo strogega podčastnika, da bi jih zaradi tega nahu-lil. Gledalci pa niso bili tako strogi in so jih na-

gradili s ploskanjem, kar so tudi zaslužili. Zelo le-pi so bili tudi vsi naslednji nastopi, zlasti tisti, ki je prikazal ubogega dečka, kako hoče oditi v šir-ni svet in zaslužiti za svojo ubogo mater, sestrice in sebe boljši kosček kruha, a so ga mladi tovariši poučili, da je vendarle najbolje ostati doma. No-bena druga dežela, pa naj bo še tako bogata, člo-veku ne more biti več tisto, kar mu je domovina. Nikjer ne bo več našel toliko toplote in toliko pri-jateljev, kakor jih ima doma. Morda bo res jedel boljši kruh, a osamljen in z grenkim domotožjem v srcu. Vsi gledalci in gledalke so dobro razumeli, kaj so jim hoteli povedati njihovi malčki na odru: »Ljubite svojo domovino in ostanite ji zvesti; ne zapuščajte je in ne iščite si sreče v tujini, ki vam je ne more dati.«

Mladina — naša bodočnost!

Ljubek je bil baletni nastop rajajočih deklic z metuljčki. Male plesalke so pokazale prirojen smisel primorskih deklic za ritem in ples. Učenke dru-gega razreda so nato zaigrale igrice »Carobna pi-ščalka«. S svojo igro so očarale malo in veliko. Pohvaliti moramo vse od kraja, cvetke in palčke, prav posebno pa še tiste, ki so igrale glavne vloge, Jurčka, Minco, starko-vilo in potepuha, ki je bil sicer vse prelubek za starega hudobnega klateža, kar pa v igrici ni prav nič motilo in so imeli gle-dalci toliko več veselja in užitka nad njim. Cudo-vito naravno in ljubko je igrala svojo vlogo mala Minca, ki nas je s svojo prisrčnostjo vse očarala in prav radi bi jo še večkrat videli na odru. Nanjo opozarjamo tiste, ki imajo opraviti z umetniško vzgojo slovenskih otrok v Trstu, za kako mladinsko igrice. Se težje vloge so imele seveda deklice, ki so igrale pastirčka, starko in potepuha, a so jih prav dobro rešile.

Zelo lep in prisrčen je bil tudi nastop peričic iz četrtega razreda, ki so si tudi osvojile srca ob-činstva s svojim ljubkim igranjem in petjem. Po-kazale so, kako naravna, zdravo lepa in pridna so in hočejo ostati slovenska dekleta tudi tu na Tr-žaškem in da jih prav nič ne mika, da bi postale take »dične gospodičine«, kakor so eno prav posre-čeno prikazale. Gledalcem so pripravile mnogo u-žitka in smeja.

Pohvalo zaslužijo tudi vsi ostali, ki so nastopili v raznih prizorčkih ali z recitacijami, prav poseb-no tudi pevski zbor. Končno ne smemo pozabiti ma-le ljubke napovedovalke, ki nam je samozvestno in razločno naznanjala program, a se je izkazala kot igralka in pevka tudi med peričicami.

Openci so lahko ponosni na svojo mladino. Videli so, kako jim jo vzgaja slovenska šola, da bodo ne-kdaj bistra, omikana in zavedna dekleta in fantje.

Cerovlje

Učenci naše šole so pokazali, kaj si upajo in kaj dosežejo s pridnostjo in dobro voljo. V nedeljo 6. junija je bila šolska zaključna prireditev, ki je uspela nad vsako pričako-vanje. Vsi učenci brez izjeme so nastopili v eni ali drugi vlogi in vsi so se izkazali. Ob-činstvo iz domače vasi, iz bližnjih krajev in celo nekaj Tržičanov je z veseljem sledilo bogatemu sporedu malih umetnikov. Hru-pen smeh je spremljal šaljive točke, nasprot-no pa je v enodejanki »Neubogljivec« vse glasno sočustvovalo z ubogo Slavko, Barbko in Nežko, ko so se v gozdu izgubile. Ježek in mucke so se kar dobro odrezali in tudi mali pastirček je s pogumom zapel svoj solo in ta-ko potegnil za seboj ostali zbor. Za lep užit-tek se zahvaljujemo učitelstvu in malim umetnikom, saj dobro vemo, da je bilo po-trebno obilo truda.

Kaj pa z odraslimi? Zakaj ne bi poskusi-li? Če je šlo tako gladko v Medji vasi, bi bi-lo mogoče tudi v Cerovljah!

ZOBOZDRAVNIK

DR. STANISLAV PAVLICA

Sprejema v Trstu

ul. Rittmayer 13 - tel. 31-813

Dopisi iz Goriške

Števerjan

Grozeče slabo vreme je marsikateremu vzelo veselje, da bi se na binkošno nedeljo udeležil prireditve v naši vasi. Sami prireditelji niso ob 16.30 še vedeli, ali naj začnejo ali ne. Končno je le zmagala dobra volja in zmanjkalo je ni niti, ko je začelo deževati ter so se mnogi gledalci zmočili, drugi pa stiskali pod razpetimi dežniki. Kljub temu ni bilo slišati posebnega godrnjanja.

Dobro voljo so pokazali tudi pevci in igralci, čeprav tudi oni niso bili popolnoma na suhem.

O pevskih točkah povemo tole: zboru Katoliškega izobraževalnega društva iz Števerjana se pozna, da ima sicer odličnega pevovodjo, toda še zelo mlade in neizurjene pevске moči, ki pa se bodo z vztrajnim delom gotovo lepo razvile. Moški zbor iz Rupe je bil dober, a tudi tu ni še vse uglajeno. Pevski zbor iz Pevme si je izbral nekoliko pretežke skladbe, a jih je vendar dovršeno odpel. Od vseh zborov je bil najboljši.

Obe burki sta bili dovolj dobro podani, vendar je najbolj užgal »Snubač«, in sicer zaradi res dobre igre. Gospoda K.-a bi lahko postavili na vsak oder, tudi na velikomestnega. Ima nastop, glas, mimiko in druge lastnosti pravega igralca.

K celotni prireditvi še nekaj: praznik čenjenj v Števerjanu bi moral imeti značaj tabora in prireditev bi se tudi bila razvila v tabor, če bi bili imeli lepo vreme. Vendar je bil program za tak tabor premalo bogat in pester.

Izvolitev novega župana

Naš dosedanji župan Ivan Ciglič je iz zdravstvenih razlogov odstopil in na njegovo mesto je preteklo soboto občinski svet izvolil gospoda Podvrška Hermenegilda, ki je tudi predsednik naše Kmetско-delavske zveze. Ob tej priliki izražamo veliko začudenje in najstrožjo obsodbo, da so nekateri Števerjanci tako malo zavedni občani, da že zagovarjajo ukinitve samostojnosti naše občine, češ da je mnogo boljše, če se Števerjan združi z Gorico. To vsega zaničevanja vredno nakano je preprečil ravno g. Podvršek s svojim energičnim nastopom. K temu mu pristoječe čestitamo. Želimo, da bi tudi v bodoče vodil odločno borbo za samostojnost naše občine proti vsem znanim in skritim nasprotnikom. Novi list je bil, je in bo ostal vedno vnet in zvest borec za avtonomijo slovenskih občin.

POJASNILO

Z veseljem sem prečital dopis iz Števerjana v drugi številki Novega lista, ki ga v celoti odobravam, vendar moram pripomniti, da nisem podpisani predlagal, naj bi se vozilo grozdje v vinarsko zadrugo v Faro, marveč sem le tolmačil besede prisotnih zastopnikov imenovane zadruge in Kmetijskega urada iz Gorice. Prepričan sem, da pridelamo briški vinogradniki skoro 10.000 hl vina in da moremo zato ustanoviti samostojno zadružno klet za briške vinograde.

Koršič Alfonz

Mladi umetniki razstavljajo na Kornu

Mladi slikarji in kiparji raznih narodov so razstavili svoja dela v Attemsovi palači na

Kornu. Naj si to razstavo ogledajo ljubitelji lepih umetnosti, ne bo jim žal.

Upokojitev občinskih uslužbencev

Preteklo soboto je na županstvu praznovalo svojo upokojitev 19 občinskih uslužbencev. Svečanosti se je udeležil tudi župan; med upokojenci je nekaj Slovencev.

PODGORA

O naši predilnici so časopisi v zadnjem času že veliko pisali, a se kljub vsemu gmotno stanje delavstva ni nič izboljšalo. Plače so še vedno prenizke, da bi mogel delavec z družino živeti človeka dostojno življenje, tudi če je zaposlen vse delavne dni.

Vzroki krize

Gospodarska družba Tognella iz Milana, ki je leta 1936 prevzela to veliko podjetje, je sicer izredno dvignila zmogljivost podjetja in tako znatno izboljšala kakovost izdelkov. Toda prav ta izredni tehnični dvig je bil eden izmed glavnih vzrokov, da je moralo podjetje odpustiti v zadnjih letih okoli 1200 delavcev, kar je znatno povečalo število brezposelnih na Goriškem. Podgorske predilnice bodo morale tudi v bodočnosti zmanjšati število delavcev, če ne bo država podprla podjetja z zares učinkovitimi ukrepi. Ker so cene padle, je morala današnja uprava uvesti dve dnevni osemurni izmeni namesto prejšnjih treh. Velike politične spremembe so povzročile, da je moralo podjetje omejiti prodajo izdelkov le na notranji trg v Italiji, dočim je prej prodajalo ves izdelek v inozemstvo, zlasti v Jugoslavijo, na Švedsko, Madžarsko, Romunijo, Bolgarijo in Norveško. Po letu 1948 pa je bil njen izvoz v inozem-

stvo skoro popolnoma ukinjen in danes prodaja le še nekaj malega v državo Izrael.

Izredni tehnični napredek predilnice in omejitev razprodaje skoro zgolj na notranji trg sta vzroka velike krize, v katero je zašlo delavstvo naših obmejnih krajev.

Rešitev ali vsaj omejitev krize

Znano je, da ima goriška provinca največji odstotek brezposelnih v Italiji. Upravo podgorske predilnice ne moremo kriviti zaradi odpušcanja delavcev. Saj ji gospodarske razmere ne dovolijo, da bi proizvajala za zalogo in tako obdržala nezmanjšano delavno silo; to pa tudi zaradi tega ne, ker izdeluje v veliki meri flanelo in srajce, katerih vzorci se dnevno spreminjajo. Edina realna rešitev, ki bi omogočila povečanje današnje delovne sile, bi bila v tem, da država prisloži na pomoč, tako da bi podjetje lahko povečalo svojo produkcijo. Če noče biti država sokriva popolnega obubožanja naše dežele, mora temu vprašanju posvetiti vso pozornost in v tej zadevi čimprej nekaj stvarnega ukreniti.

Tu bi bil nacionalizem in patriotizem države zdrav in odrešilen. Če samo večje naročilo za potrebe vojaštva bi znatno izboljšalo stanje podjetja in vsaj deloma preprečilo nadaljevanje strahotne brezposelnosti v naši deželi.

IZ JAMELJ

Zelo nas je razveselila vest, da je ministristvo za javna dela odobrilo 15 milijonov lir za gradnjo nove šole v Jamljah. Nova šola je zares potrebna, saj so bili dosedanja šolski prostori nedostojni in tudi nezdravi. Upamo, da se bo zidanje šole zares kmalu začelo in da bo dokončano do prihodnjega šolskega leta.

IZ BENEŠKE SLOVENIJE IN KANALSKE DOLINE

Sovodnje pod Matajurjem

Ob devetih zvečer, v torek 1. junija, so nekateri delavci, ki so se vračali iz gostilne, našli ob nekem potoku skoraj popolnoma nagega mrliča z razbito glavo in več ranami po životu. Bil je 52-letni Jožef Zabrješček pok. Alojzija, doma iz Trémuna. Najprej so ljudje mislili, da se je hotel kdo zločinsko maščevati, oziroma da je to tatinski zločin, pozneje pa je oblastvo ugotovilo, da se je mož ponesrečil.

Pokojni Zabrješček je bil prejšnji dan v Čedadu po opravkih. Vrnil se je s popoldanskim avtobusom v Sovodnje. Ker je prav tedaj divjalo neurje, je počakal v gostilni, da dež preneha. Proti večeru se je pa napotil domov po strmi stezi, ki pelje v Trémun. Steza je vodila preko hudournika, ki je bil zelo narasel. Da bi prišel na drugo stran, je preskakoval s kamna na kamen. Zgubil je ravnotežje, padel v vodo in deroči valovi so ga nesli kakih 100 m naprej ter ga butali ob skale, dokler ni udaril s silo ob velik kamen in si razbil glavo. Tudi obleko so mu valovi raztrgali, na njem so ostale le spodnje hlače in čevlji. Ker ni bilo Zabrješčkova domov, ga je drugi dan iskala vsa vas in šele zvečer so ga slučajno našli pri že suhem potoku.

Pokojni je bil zelo dober človek. Vsi so ga imeli radi, ker je rad pomagal vsakomur, čeprav je bil sam revež. Domača zemlja mu

ni nudila dovolj kruha, zato je poslal oba sinova v belgijske rudnike. Vsa vas žaluje za njim, posebno pa bosta žalovala sinova, ko bosta zvedela za tragično smrt dobrega očeta.

Ukve

Družini Omana Andreja p. d. pri Plešu se je rodil 2. t. m. krepak deček. Srečnim staršem iskreno čestitamo, sinku pa želimo poleg trdnega zdravja in sreče v življenju še to, da bi postal izboren in navdušen pevec, kot je njegov oče Dreje.

V četrtek 3. t. m. sta odšla opravljat svojo državljansko dolžnost k vojakom dva naša mladeniča. Lepo je bilo, da nista pozabila na stare domače navade ob takih prilikah. Odrinila sta okrašena s pušeljčkom iz nageljnov, roženkavta ter rožmarina naših deklet in lepo je odmevala zadnje trenutke pred odhodom lepa slovenska melodija: »Adijo, pa zdrava ostani, oh, adijo očka, oh, adijo mamca, oh, adijo sestra, brat« in zadnja: »Ko fantič pred kasarno pride, velika žalost ga obide...«

OPOZORILO

Uprava »Novega lista« v Gorici javlja svojim naročnikom in vsem onim, ki si želijo list naročiti, da ima svoje prostore na Travniku št. 18 II. nad. levo.

IZ KULTURNEGA ŽIVLJENJA

Nov slovenski zgodovinski roman s Tržaškega

Te dni je izšla v Trstu v založbi »Literarnih vaj« knjiga Alojza Rebule »Devinski sholar«. To je zgodovinski roman z Devinskega, kot je naznačeno že v naslovu, in je eden izmed redkih zgodovinskih romanov v slovenski književnosti, ki se dogajajo na tem obmorskem koščku slovenske zemlje.

Pisatelj pripoveduje v njem zgodbo o mlademu devinskemu »sholarju« Gomerju, o njegovi nemirni mladosti in njegovih dogodivščinah na potovanjih, na vasi in v gradu. Hkrati pa prikazuje živo podobo življenja in razmer v polnem srednjem veku ne le tu ob morju, ampak tudi na širšem delu slovenske zemlje, vse tja do takrat še v celoti slovenske Koroške. Gomer je sin mlade Mislene, mladoporočnice Gonimerjeve žene, Tribelijeve hčerke s Kolišča pod Grmado, in devinskega grofa Lamorala. Kmalu po poroki je vzel grof Gonimerja v vojake in ga poslal na daljna bojišča, odkoder se ni več vrnil, mlado, lepo kmetico pa vzel k sebi na grad za sobarico. Mislina se vrne k očetu noseča in nesrečna. Ko se rodi otrok, ga hoče zakopati v jamo, ki jo je izkopal oče za polhe, ker noče imeti otroka od človeka, ki ga sovraži, ki jo je onesrečil ter pokvaril njen zakon. A v zadnjem hipu vendarle zmagala v njej zdrav materinski čut, da divje spet odgrebe otroka in ga stisne k sebi.

Te strani v knjigi so čudovito lepo napisane. A prav tako mojstrsko je pisatelj prikazal nadaljevanje zgodbe. Realistično, hkrati pa poetično je opisal ljudi in življenje na gradu, v samostanu, na selmu, na samotni kraški kmetiji in v seliščih ob morju ter v srednjeveškem Trstu, četudi pogosto le v kratkih, skoro filmskih podobah, v katere pa je znal zajeti in zgostiti toliko značilnosti in ozračja tedanjega časa, da bi tega ne pričakovali od mnogo širšega zgodovinskega romana, napisanega s pomočjo kopice avtentičnega zgodovinskega gradiva, ki ga Rebula verjetno ni imel na razpolago. Opozorim naj

samo na opis ustoličenja na Gosposvetem polju, ki ga je znal Rebula čisto naravno in popolnoma utemeljeno vplesti v dogajanje, četudi se dogaja spet na drugem robu slovenske zemlje; boljšega opisa ustoličenja še nisem našel v vsem slovenskem leposlovju. Upodobil ga je tako živo, da ima človek občutek, da je moralno nujno biti prav tako in nič drugače. Zdi se mu samemu, da čuti v nosnicah vonj pokosenega sena na okoliških travnikih, ki ga je zmočil dež, in vonj mlade kobile in bika, ki ju je vodil plavalasi kmet za povodec, in stisne se mu srce ob surovem odgovoru starega, debelega tirolskega grofa, kakor da si sam ob Gomerjevi strani med slovensko množico, ki obdaja vojvodski kamen.

Nesčeto je značilnih, ostro, četudi pogosto le kratko osvetljenih in označenih človeških likov, ki jih najdemo v Rebulovem romanu, in mnogi se nam neizbrisno vtisnejo v spomin. Podoba Mislene, njene moža Gonimerja, ki nam ga pisatelj nikoli neposredno ne predstavi, a moramo vendar vedno misliti nanj zaradi njegove pretresljive usode, liki starega Tribelija, Gomerja in nekaterih drugih oseb, ki nastopajo v romanu, so kljub realistični osvetlitvi — če ne prav zato — simboli za usode slovenskih ljudi na tem kosu slovenske zemlje v tistem daljnem času in izzivajo tudi k primerjavi z usodami iz sedanjega časa. Prav gotovo jih lahko uvrstimo v galerijo klasičnih slovenskih literarnih likov.

Roman »Devinski sholar« je napisan z močnim umetniškim čutom, z veliko književno kulturo ter z znanjem in z izredno psihološko tenkočutnostjo ter spada med najboljše slovenske leposlovne knjige, kar jih je izšlo v povojnem času. Hvaležni smo lahko tudi uredništvu »Literarnih vaj«, da jo je imelo pogum izdati, ker je izdaja slovenskih knjig v Trstu gospodarsko še vedno zelo tvegana stvar.

E. Z.

VSTOPNINA K SLOVENSKIM PRIREDITVAM V AVDITORIJU JE PREVISOKA

V četrtek 3. junija zvečer je nastopil v Avditoriju ZVU akademski pevski zbor »Tone Tomšič« iz Ljubljane. Pel je svatbene obredne pesmi s Koroške, Dolenjske in Preleke, po veliki večini zelo stare, in nekatere izvirajo verjetno še iz sive davnine. Z vsi skrbnostjo in ljubeznijo so jih zbrali, izluščili iz druge glasbene in pevske folklorne ostaline, ter jih priredili v organske cikle pok. France Marolt, Matija Tomc in drugi. Razen redkih melodij so bile vsaj našemu tržaškemu občinstvu popolnoma neznanne, zato so nam pomenile še poseben mik in zanimivost. Pevski zbor ljubljanskih akademikov, ki je štel nad 90 pevcev in pevk, je zapel pod vodstvom svojega dirigenta Radovana Godca izredno polno in umetniško dovršeno, da je očaral poslušalce, ki niso pričakovali takega prijetnega presenečenja sprito sorazmerno šibke propagande. Zbor vredno nadaljuje tradicijo nekdanjega Maroltovega »Akademskega pevskega zbora«. Razpolaga tudi z odličnimi solisti. Zlasti solistka je navdušila občinstvo. Simpatična je bila tudi zamisel, da je vsako svatovsko obredje tolmačil fant v stari narodni noši dotične pokrajine.

Na žalost pa je bila dvorana komaj dve tretjini polna. To se je ponovilo zdaj že nekajkrat ob odličnih gostovanjih iz slovenske prestolnice. Vzrok je čisto gotovo v sorazmerno visokih cenah vstopnic. Tristopetdeset lir že kar težko žrtvuje povprečni slovenski človek v Trstu, ker je zaradi naše politične in gospodarske zapostavljenosti med nami le malo bogatih ali celo samo dobro nameščenih ljudi. Večino občinstva pri takih umetniških prireditvah sestavljajo slabo plačani izobraženci, profesorji, nameščenci in drugi, dalje dijaška mladina in nekoliko bolj redki ljudje iz delavskega stanu.

Vemo, da so potrebne žrtve in da moramo Slovenci s prostovoljnim kulturnim davkom nadomestiti tisto, kar nam odrekajo tukajšnji oblastniki, ki nečejo slišati o kaki podpori naši kulturi. A za ta protovoljni kulturni davek vendarle ne more prispevati vsakdo, kolikor bi rad. Tako se premnogi morajo odreči globokim umetniškim užitek prav zaradi visoke vstopnine. To velja še tembolj za družine, kjer bi radi šli na take prireditve celo dva ali trije. Seveda bo ta problem težko rešiti.

Naj še omenimo, da je koncert organiziral akademski klub »Jadrane« iz Trsta.

KRSTNA PREDSTAVA KOMEDIJE »HARVEY«

V nedeljo pa je Slovensko narodno gledališče priredilo v Avditoriju krstno predstavo komedije »Harvey«, ki jo je spisala Mary Chase, režiral pa Jože Tiran. Premiera je uspela, vendar take psihološko zahtevne komedije naših ljudi ne zadovoljujejo. Zelenj bi si bolj sproščeni, vedrejši stvari. Res je, da mora biti merilo kvaliteta dela in igre, a za sorazmerno malo znano delo se vendar ne splača odpovedati se precejšnjemu delu občinstva.

Trst ne smore tako številnega intelektualnega občinstva kot Ljubljana ali Maribor, zato bi bilo bolje, če bi se gledališko vodstvo nekoliko bolj oziralo na okus navadnega občinstva.

Tudi za to predstavo je bila vstopnina previsoka — 400 lir.

„HARVEY“

Slovensko narodno gledališče je v nedeljo 6. junija uprizorilo duhovito komedijo »Harvey«, ki jo tržaški ljudje poznajo iz filma. Harvey je ime dolginatega zajca. Kolikor pa je visok, prav toliko je tudi neviden. Samo Elwood Dowd ga vidi, se pogovarja z njim, mu odpira vrata ter ga sprašuje za svet. Malce zmešan se zdj svojim domačim tale Elwood, ki se pogovarja z nevidnim zajcem, in zato odločijo, da ga spravijo med slaboumne. Odpelje ga tja gospa Veta Simmons, njegova sestra, toda psihater pripravi njo namesto brata. Tako se komedija zaplete, medtem ko Elwood mirno sprejema zmešnjavo, ki jo je rodil njegov Harvey. Njegova hladnokrvnost meji pravzaprav ves čas na beavost, vendar njegovo modro zadržanje in njegova ljubeznivost počasi premagata šunder in živčnost, njegova olimpična vedrina pa ob zaključku razkrije etične korenine njegovega čudaštva.

Harvey torej. V tem primeru je smešen in neviden zajec, toda lahko bi bil kar koli, na vsak način pa resničen in zvest človekov prijatelj. Saj zato je vendar neviden, ker si človek zaman išče do konca zvestega tovariša! Hkrati pa je Harvey pripodoba za vse, kar dela človeku življenje manj bedasto in manj grobo, pa naj bo to na zunaj še tako čudaška stvar. V tem smislu je Elwood Dowd človek, ki se slovesno poživlja na ustaljeni red. In predvsem zaradi tega je simpatičen: nam se zdi, kakor da si je celó tega zajca izmislil, zato da bi se norčeval iz plitke vsakdanjosti.

Lahna komedija; tu pa tam bi skoraj rekli da prelaska. V prvi vrsti v prizorih s psihiatrji. Takšna zafrkljivost je malce preveč poceni in niti ne rodi smeha, ker je rež med tragiko in komiko pregraba.

Jože Tiran je režiral Harveya kot gost. Tiran je vesten režiser, ki ima rad naravno igro in, vsaj kar smo ga mi lahko spoznali, ne ljubi formalistične konstrukcije. V tem primeru bi pa njegova režija menda pridobila, če bi ponekod bolj vidno stiliziral. Prizori z zdravnikom Chumleyem in z bolniškim strežnikom Wilsonom so s svojim pretiranim naturalizmom bili nemogoči. Res, da nosita odgovornost za to v veliki meri igralca, toda režiserjeva roka mora dati osebi njen splošni lik. Morda je hotel režiser poudariti ameriški značaj ljudi, a videti je, da mu topot ni uspelo.

O igralcih to-le: Nakrst je kot Elwood Dowd ustvarjal pravo razpoloženje, dajal delu skrivnostni pridih in končno vezal tiste kose, ki so režijo drobili. Pohvalno se bomo izrazili tudi o Emji Starčević, ki se zadnje čase sprošča in zna pokazati svojo iskreno notranjo prizadetost; le da jo nova sproščenost kdaj zanaša v prebogati barok. Lepo stilizirana je bila dvojica: Tea Starčević—Silvij Kobal. Ostali so bili dostojni. Beseda zase gre Modestu Sancinu, ki se je preveč zanesel na svojo prisebnost, a je igral, kakor da je vskočil v svojo vlogo. To je vplivalo zelo porazno, posebno ker je Modest Sanci igralca priznanega kova. Sele na koncu v prizoru s pritišano izpovedjo smo se z njim spet spravili. O bolniškem strežniku Wilsonu, ki ga je igral Julij Guštin, smo že rekli: po svoji rezkostji so tisti prizori bili kakor udarec pesti med oči.

V splošnem je delo lepo uspelo, občinstvo je bilo kar številno: na koncu je prisrčno pozdravilo režiserja Jožeta Tirana. Za predstavo je gledališče izdalo Gledališki list. O njem in o marsičem, ki je s tem v zvezi, pa kdaj pozneje.

Ratko Cupar

Mali jubilej - a ne za šalo, ampak zares

Zadnjo soboto zvečer je stotič nastopila pri tako popularni oddaji »Malo za šalo, malo zares« radijske postaje Trst II igralca Stana Oficija. Po imenu jo pozna vse poslušalstvo te radijske postaje po vsej Primorski in njeno priljubljenost najbolj dokazuje dejstvo, da se pogosto obračajo na vodstvo in nameščence Radia Trst II poslušalci, ki bi radi prisostvovali kakšni oddaji, da bi spoznali jezikavo, nasajeno, a vendar dobrodušno Tržačanko, ki se ji morajo toliko smejati. Drugi bi radi, da bi Radio II organiziral kak zabaven večer v Avditoriju, da bi jo lahko videli. Vsak si jo predstavlja po svoje, a le malokdo tako, kakor je v resnici — skromna, tiha, vedra gospa, ki se nikjer ne silj v ospredje. Humor ji je prirojen, a se ne razodeva v stresanju dovtipov in smehu za vsako ceno, ampak v življenjski vedrini, s katero presoja življenje in zna najti v vsakem položaju tudi njegovo vedro, smešno stran. To je značilno za premnoge tržaške slovenske ženske, prav zato se jim je Stana Oficija tako priljubila s svojimi nastopi na radiu, čeprav morebiti niti niso poznale njenega imena. A skrbno pazijo — in tudi marsikateri moški — da ne zamudijo nobene tedenske oddaje.

Ko sem zvedel za njen »mali jubilej«, sem najprej pomislil na to, da bi jo pripravil do »majhne« intervjuja, v katerem bi nam povedala kaj o sebi, da bi tako potolažila radovednost tolikih poslušalk in poslušalcev. A hitro sem opustil to misel, ker vem, da bi je ne mogel izbežati iz njene skromnosti. Vsekakor lahko zagotovim radovednim bralkam našega lista, ki so hkrati tudi vnete poslušalke sobotnih zabavnih oddaj Radia Trst II, da ni gospe Stana Oficija prav nič domisljiva in tudi prav nič podobna debeli jezličji in jezikavi ženski, kakor si jo predstavljajo in ki bi že samo s svojo pojavo pripravljala ljudi v smeh. Kdor jo vidi, si ne more misliti, da se skriva v njej toliko pristnega tržaškega humorja.

Gospa Stana Oficija pa ne nastopa samo pri radijskih oddajah, ampak je že mnogokrat igrala tudi na odskih deskah. Mnogi ste jo že videli v igran, s katerimi je nastopila »Slovenski odere« v prejšnjih sezonah v Avditoriju, in mnoge ste se ji tudi tam do solz nasmejale, ne da bi pri tem vedele, da imate pred seboj »gospo« iz oddaj »Malo za šalo, malo zares«.

Ob njenem »malem jubileju« ji tudi mi čestitamo z željo, da bi nas tudi v bodoče razveseljevala s svojim značilnim glasom in vedrim šalami, s katerimi našim ženam in tudi nam moškim kot v ogleđalu kaže, kakšni smo bolj ali manj vsi v svojem vsakdanjem, posebno družinskem življenju.

C.

ZA NAŠE NAJMLAJŠE

št. 3

Tarzan, sin džungle

Copyright, 1929, by Edgar Rice Burroughs, Inc. All rights reserved.

Lorda in njegovo mlado ženo je čakalo zdaj nešteto nevarnosti. Lord sam bi si sicer upal tu živeti še mnogo let. Toda kaj bo v tej divjini z njegovo ženo in malim bitjem, ki ga je pričakovala?

Mornarji so se založili s pitno vodo, nato so pa v gvojih čolnih sami naglo odveslali k ladji. Ta se je jela oddaljevati in je kmalu izginila za bližnjim rtom. Lord in njegova žena sta bila zdaj sama na tuji obali.

Bilo je strašno. Iz za grebena bližnjega griča so ju že opazovale oči neke zveri. Bilo so prekanjene in so divje žarele pod košatimi obrvmi.

Groz! Izmučeni živci mlade žene so se zrušili, da se je oklenila moža in zaihtela: »Oh, John, to je strašno! Kaj nama je storiti? Če bi bila morda sama, bi še prestala. Toda misel na detece, ki ga bova dobila...«

Lord se je trudil, da jo je malo pomiril. Odprl je nato zaboj, v katerem je imel puške in strelivo, da bi bila vsaj oborožena. Nato je začel misliti, kako bi uredil zavetje, v katerem bi mogla spati in biti varna pred zvermi.

Izbral je štiri drevesa, ki so rasla v pravokotniku, in nasekal z drugih dreves dolgih vej. S temi vejami je naredil okrog dreves ograjo. Drogove je privezal k drevesom z vrvmi, ki mu jih je zapustil Črni Miha precejšnjo zalogo.

Bilo je podnevi in gozd je bil poln pisanih vznemirjajočih ptic in opic. Te so skakale in vrešče opazovale novodošleca ter se čudile gnezdu, ki sta si ga pripravljala. Ko se je zvečerilo, je bilo zavetje pripravljeno.

Naenkrat sta opazila, kako je nastal med malimi opicami preplah. Bežale go in se z grozo ozirale proti bližnjemu grebenu. Očitno so bežale pred nečim strašnim. Le kaj je bilo?

Skrivnost

D^{RJA} FU-MANČUJA

ROMAN — Spisal: Sax Rohner — Prevedel: A. P.

»Da, sir!«

»Ali ste morda čuli kak krik iz za zadnje strani hiše ob času, ko je sir Crichton umrl?«

»Sem, sir! Ravno sem zapiral vrata garaže, in ko sem se slučajno ozrl gor proti oknu delovne sobe sira Crichtona, sem videl, kako je skočil kvišku. Kadar je pisal, se je namreč njegova senca jasno začrtala na okenskih zastorih. Minuto kasneje sem začul iz stranske ulice nekaj klic.«

»Kakšen klic?«

Možu je bilo videti, da ga je strašni dogodek napravil plašnega; zato mu je bilo težko pogloblje opisati klic. »Nekakšno tuljenje,« je slednjič odvrnil. »Se nikoli nisem slišal nič podobnega.«

»Nemara tako?« Smith je spustil rahel otožen klic, ki ga ni bilo mogoče opisati.

Wills je vidno zadržal, in zares: bil je pošasten glas. »Prav takol!« je izjavil. »Le mnogo glasneje.«

»Potem vem dovolj!« Iz Smithovega glasu je zvenelo zmagoslavje. »Vendar stojte! Vedite naju še prej za hišo!« Wills naju je vodil in kmalu smo stali na tlakovanem dvorišču. »Tamle so okna delovne sobe. Na onile strani levega zidu je majhna ulica, iz katere je jeknil krik. Dalje gori je potem Regentov park.«

»Ali lahko od ondot vidijo ta okna?«

»Da, sir.«

»Kdo stanuje v sosednji hiši?«

»General Platt-Houston. Toda njegova družina zdaj ne biva v njej.«

»Tisto železno stopnišče gotovo veže hišo s sobami za služinčad?«

»Tako je.«

»Pošljite nekoga k vratarju z naročilom, da hočem pregledati stopnišče.« Najsi se mi je zdelo prijateljevo ravnanje še tako nenavadno, se vendar nisem mogel prav ničesar več čuditi. Odkar se je bil Smith pojavil v mojem stanovanju, mi je bilo, kakor da bi doživljal razne stopnje muhavih, morečih sanj. Prijateljeva zgodba o njegovi rani na roki; prizor našega prihoda v hišo sira Crichtona Daveya; popis mrtvečevih zadnjih besed: »Rdeča roka«; skrite nevarnosti v študijski sobi; tuljenje s ceste — vse to je spadalo mnogo bolj v kake pošastne sanje kakor pa v trezno resničnost.

Ko nas je hišnik seznanil z nervozno staro žensko, ki je bila paznica sosednje hiše, se navsezadnje nisem začudil, ko mi je Smith šepnil:

VZGOJNI KOTIČEK

Premagaj samega sebe!

Veliko slavnih vojskovodij poznamo iz zgodovine, ki so hodili od zmage do zmage, samega sebe, svojih strasti in razvad pa niso mogli premagati. Vsi namreč vemo, da je najtežje premagati samega sebe. In vendar je vzgoja k samopremagovanju trdni temelj za vso nadaljnjo vzgojo. Saj pravi Shakespeare v Hamletu: »Samopremagovanje spremeni celo pečat narave in izžene iz nje s čudovito močjo hudiča.«

Poznam starše v Trstu, ki svojega otroka tako mojstrsko vzgajajo v samopremagovanju, da je popoln gospodar samega sebe. Zanj ni nobena stvar pretežka, nobena bolečina prevelika.

Nedavno si je deček pri padcu zlomil roko. Ko mu jo je zdravnik naravnaval, ni dal glasu iz sebe, samo zobe je stisnil.

Ze prav majhnega otroka sta vzorna vzgojitelja navajala k prostovoljni odpovedi raznih ugodnosti. Če ga je kaj bolelo ali če je bil slabo razporejen, sta ga vzpodbujala k potrpljenju in občudovala njegovo junaštvo. Pri tem pa mu nista obljubljala bonbončkov ali igrac. Ta način vzgoje je dvigal mlado dušo in jo krepil.

Nikdar ga nista razvajala v jedi, pijači in igri. Učila pa sta ga premagovati jezo, razburjenje, sovraštvo in zavist.

Danes je štirinajstletni deček izklesan lik, živ zgled mojstrske vzgoje preprostih delavskih staršev.

Koliko manj ljudi bi propadlo v življenju, ko bi se že v mladosti naučili samopremagovanja.

Pred leti se je nek trgovec zastrupil, ker ni mogel prenesti poloma svoje trgovine. Starši so ga v mladosti razvadili in raznežili. Kar si je pozelel, to je imel. Razumljivo je, da se po taki vzgoji ni mogel vživeti v nove, skromnejše razmere, ampak si je raje izbral smrt.

Poklicani smo, da pripravljamo mladino na težko življenjsko borbo. V tej borbi pa

bo uspela, če bo znala premagati samega sebe.

Neotesana mladina

Nešteto opazujem na cesti mladino, ki se vrača iz šole. Po pravici pa moram povedati, da sem pogosto zaprepaščen nad njeno surovostjo in brezobzirnostjo do mimoidečih. Vsa medsebojna obračunavanja se odigravajo navadno na cesti.

Nedavno sem ustavil na cesti dečka, ki je z vso močjo brenil svojega sošolca. Ko sem ga opomnil, da tako vedenje ni spodobno za dijaka, mi je odvrnil, da ga ni brenil iz sovraštva, ampak zato, ker sta si dobra prijatelja. Seveda je bil to le izgovor, saj se običajno ljubezen ne izkazuje z brcami.

V tramvaju je skupina neznanih dijakin zasedla vrsto sedežev, starejši ljudje pa so morali stati. Počenjale so vse mogoče neumnosti. Ko jih je neki gospod posvaril, naj se lepše vedejo, so mu zabrusile v obraz, da ga prav nič ne briga, kako se one obnašajo. Vsi navzoči so bili ogorčeni nad takim prostakim vedenjem doračajočih deklic.

Preprosti, nešolani ljudje, ki dan za dnem opazujejo na cesti to neotesano mladino, se upravičeno sprašujejo, ali v šoli nič ne učijo otroke lepega vedenja.

Kakšni bodoči izobraženci pa bodo ti ljudje, ki ne poznajo osnovnih pojmov olike? Da, neredko se dogaja, da se mlad izobraženec radi svojega pomanjkljivega bon-tona v družabnem življenju do skrajnosti osmeši in postane malodušen in negotov v vedenju za vse življenje. Kako pa naj bo potem tak izobraženec zvezda vodnica, če pa je njegovo vedenje vse prej kot privlačno.

Odveč je še nadalje dokazovati, kako nujno je, da starši z intenzivnim in smotrnim delom privzgojijo svojim otrokom lepo vedenje. Šola se sicer trudi, da odpravi razne nedostatke, vendar se ne more dovolj močno zoperstavljati pogrešni domači vzgoji in slabim zgledom.

Izkušnje so pokazale, da velja za vzgojo v srečni kulturi isto kakor za vojno: direkten frontalni napad le redkokdaj uspe. Treba je iskati skritih stez in ovinkov, da prideš do cilja. Uspešno vzgojno delo predpostavlja še mnogo globlje poznavanje otroške duše kot pouk. Predpostavlja odkrivanje najglobljih vzrokov otrokovih napak in proučevanje načina, kako reagira vsak posameznik na vzgojne ukrepe. Le na tej podlagi je mogoče doseči resnično notranjo preobrazitev in rast.

Sportni pregled

Svetovno nogometno prvenstvo je pred vrati. Se teden dni in pričel se bo boj na zelenih poljanah. Kandidati so domala končali svoje priprave in so delno že v Svici ali pa pridejo konec tedna. Predstavnika latinske Amerike, Urugvaj in Brazilija, sta že dalj časa v Svici, kjer se privajata podnebu. Jugoslovanska reprezentanca, ki ni v najboljši formi, odpotuje konec tega tedna po srečanju z Wiener Sportklubom. Zanimanje za ta izredni športni dogodek je velikansko. Povpraševanje po vstopnicah je tako veliko, da so bile že pred časom vse razprodane. V švicarskih stadionih se bodo 17. t. m. zbraли ljubitelji nogometa z vseh 5 celin. Prednjači pa Južna Amerika. Res velik dogodek za Svico, še večji pa za njihove blagajne.

V Indianopolisu so bile prejšnji teden velike mednarodne avtomobilske dirke, znane po svoji divjosti in hitrosti. Proga, po kateri vozijo, je polna ostrih ovinkov in zato terja številne nesreče, čestokrat smrtno. Letos, in to že drugič, je zmagal Vuković, sin v Ameriki živečih jugoslovanskih staršev. Vozil je s povprečno brzino 250 km na uro. Zanimivo je, posebno zanj to, da je prejel nagrado, katero redko kdaj beležimo v športu — 50.000 dolarjev. Jasno, za veliko tveganje, bogata nagrada.

V Beogradu se te dni odigrava evropsko žensko košarkarsko prvenstvo. Največ upanja na zmago imajo predstavnice ZSSR.

»Sprehajaj se malo sem pa tja, Petrie! Radovedneži so se medtem že porazšli. Pozno bo že. Oči imej odprte in bodi oprezen! Misli sem, da sem prvi, pa me je on prehitel! In kar je najvažnejše: on bržkone že ve, da sem jaz tu!«

S temi skrivnostnimi besedami je šel v hišo, jaz pa sem ostal na dvorišču ter razglabljal skrivnost, v katero sem bil tako nepričakovano zapleten. Kaj je povzročilo smrt sira Crichtona? Mar Nayland Smith to ve? Kaj pomeni parfimirani pisemski ovitek? Kdo je tajinstvena osebnost, ki se je Smith dozdevno boji in ki ne streže le po njegovem življenju, marveč je najbrž umorila tudi sira Crichtona? Za časa njegovega službovanja v Indiji in nič manj v Angliji je bil pokojnik vsesplošno zelo spoštovana oseba. Kdo je njegov skriti sovražnik? Nekaj se je rahlo dotaknilo moje rame. Naglo sem se obrnil. Srce mi je nemirno bilo kakor preplašenemu otroku. Nočni dogodki so razdražili moje živce.

Pred menoj je stala mlada deklica v večernem plašču. Ko mi je pogledala v lice, sem vedel, da še nikoli nisem bil videl tako zapekljivega, ljubkega in privlačnega obličja. Poleg polti plavolaske je imela temne oči in trepalnice kreolke, ki so mi kakor tudi njene polne rdeče ustnice izdajale, da lepa tujka ni bila dete naše severne oble.

»Odpustite mi, ako sem vas prestrašila!« je začela s svojevrstno prijetnim glasom, medtem ko je svojo vitko, z dragulji nakiteno roko zaupno položila na mojo laketo. »Vendar — je li res, da je sir Crichton Dave umorjen?« Občutek nezaupanja je vzvalovil v meni. Motril sem njene velike vprašujoče oči, toda ničesar nisem mo-

gel čitati v njihovih skrivnostnih globinah — le spet sem se moral čuditi čaru skrivnostne neznanke. Čudna predstava se je vrtela v moji domišljiji: rdečica teh škrlatnih ust, ki jo je napravila najbrž večja pomoč, a ne narava, bi morala zapustiti za poljubom prav tako sled, kakršno sem odkril na roki mrliča. Kmalu sem se spet otresel te misli, ki je spadala v kako srednjeveško legendo. Nedvomno je bila prijateljica ali znanka sira Crichtona, ki je stanovala v njegovi bližini.

»Ne vem, ali so ga umorili,« sem previdno odgovoril. »Vsekako pa je...«

»Mrtev?«

Prikimal sem. Povesila je trepalnice — omahovala — rahlo kriknila. Misleč, da se zgrudi, sem jo objel.

Pobito se je nasmehnila in me nežno odrinila od sebe. »Je že minilo. Hvala vam!«

»Ste si li tega res v svesti? Morda je bolje, da vas nekoliko spremim, da si čisto opomorete.« Lahno je stresla glavo, me naglo pogledala s čarobnimi očmi in z boleznim izrazom nadaljevala: »Moje ime nikakor ne sme biti imenovano v tej strašni zadevi, toda — menim, da imam nekaj povedati... policiji. Ali hočete to komu izročiti — komu, ki je po vašem mišljenju za to primeren?« Hlastno mi je dala zapečaten pismo in odhitela. Komaj pa se je oddaljila nekaj metrov, se je na kratko obrnila in se vrnila. Ne da bi me pogledala, me je z očmi, uprtimi v vogal dvorišča, zaprosila:

(Nadaljevanje prihodnjic)

GOSPODARSTVO

Kako gosta bodi koruza

Koruza ne sme biti ne pregosta ne preredita. Pregosta ostane šibka in rodi male storže. Preredka bo imela sicer močnejše storže, a jih bo premalo.

Gostoto presodimo po številu stebel, ki rastejo na 1 kv. m površine. V splošnem naj raste na vsakem kv. m do 5 stebel. Če je sorta koruze taka, da raste visoko, pustimo lahko tudi samo po 4 stebela na kv. m. Pri šibkorastocih sortah, kot petdesetdnevnik (činkvantin), pustimo pa na kv. m lahko tudi po 6 stebel. Priporočljivo bi bilo, da bi vsako, ki prideluje koruzo, to pregledal na svoji njivi. Najbolje bo storil, če bo preštel stebela na 2 metra širokem in 5 m dolgem pasu, torej na 10 kv. m. Dobljeno število stebel naj deli z 10 in bo tako ugotovil, koliko stebel raste na 1 kv. m.

A sedaj je koruza že vsejana in jo je potrebno že opleti in osipati. Kako naj naredim, da bo pravilno gosta?

Če je pregosta, je opravilo prav lahko, ker jo razredčimo: porujemo odvišna šibka stebela. A če je preredka? V tem primeru jo je potrebno podsejati ali posaditi. Priporočljivejša je drugo, to je posaditev, če je mogoča. Če jo podsejemo, je verjetnost velika, da bodo mlade rastline zadušene od starejših in da ne bo vsa koruza istočasno dozorela.

Priporočljivejša je torej posaditev. V ta namen pa je potrebno imeti na razpolago sajenice. Te pa dobimo tam, kjer so na nekem delu njive stebela pregosta.

Če koruzna stebela presajamo (najpriporočljivejša je presajati 20 cm visoka stebelca), tedaj moramo paziti, da jih presadimo s celjo kepo zemlje okoli korenin. Najprej napravimo jamo, kamor boš vsadil. Nato pa z lopato dvigni koruzo, ki jo misliš presaditi. Dvigni jo s kepo zemlje vred in prestavi na novo mesto, kjer kepo nekoliko pritisneš v zemljo. Tako presajeno stebelce se ne bo prav nič »ustrašilo« in zastalo v rasti, posebnost, če ga boš še kaj zalil. Iz zemlje izrta in presajena koruzna stebelca — seveda takoj zalita — se bodo tudi prijel, a ne bodo dala močnih rastlin in tudi ne zadovoljivega pridelka.

Apno za pripravo modre galice

Za pripravo škropiva z modro galico je nujno potrebno apno. Lahko bi sicer rabili tudi sodo Solway, a pri nas ni navada.

A kakšno apno? Imamo živo ali negašeno apno, kot ga dobimo iz apnenice, pa tudi gašeno apno v apnenih jamah. Za škropljenje pa imamo že nalašč pripravljeno apno, ki je najboljše.

Z nalašč za to pripravljenim apnom imamo najmanj dela. Odtehtamo ga 35 do 40 dkg na vsak kg modre galice, nato oboje raztopimo v vodi, potem premešamo ter škropimo.

Enako dobro pa je tudi živo apno, katerega pred uporabo ugasimo. Lahko pa uporabimo tudi pred kratkim gašeno apno ali pa tudi staro gašeno apno, če je bilo vedno pod vodo. Če je bilo staro gašeno apno na zraku in ne pod vodo, potem ga ne smeš rabiti, ker vsebuje mnogo ogljika, katerega je vsrkalo iz zraka. Tako apno je sila jedko.

Če uporabljáš nalašč za to pripravljeno apno, ni potrebno pripravljene mešanice nadzirati. Če pa uporabljáš navadno apno, potem preizkusi z lakmusovim papirjem (carta spia), ali je škropivo pravilno razkisano. Pomni še enkrat: raje nekoliko apna preveč kot premalo!

Koliko mleka dajo krave

Nekatere več, druge manj, kar zavisi od pasme, od izbire živali, od podnebja in okoliš, od krme itd.

Če hočemo ugotoviti srednjo molznost krav, moramo vse namolženo mleko deliti s številom krav. Tako ugotovljena molznost znaša v

Nizozemski	3.710 litrov
Belgiji	3.528 litrov
Danski	3.300 litrov
Luksemburgu	3.000 litrov
Švici	2.930 litrov
Švedski	2.870 litrov
Angliji	2.823 litrov
Nemčiji	2.720 litrov
Norveški	2.138 litrov
Irski	1.980 litrov
Franciji	1.950 litrov
Italiji	1.785 litrov
Avstriji	1.720 litrov
Grčiji	683 litrov
Turčiji	530 litrov

To bi bile države tako imenovanega »zele-nega pulca« ali kmetijske skupnosti, ki se poraja v težavah. Iz števil je razvidno, da daje v Nizozemski in Belgiji vsaka krava približno dvakrat toliko mleka kot v Italiji. V Italiji sami pa so še posebne razlike med kravami v Lombardiji in kravami v južni Italiji ali pa na Sardiniji.

Katere rastline moraš škropiti

Umljivo, da moraš škropiti trte. Poleg trte pa je potrebno sedaj škropiti z modro galico tudi krompir, ker ga tudi napada peronospora. Isto velja za paradižnike, jajčevce (malancane) in papriko. Sadjarji vedo, da moramo dvakrat v letu poškropiti breskvina drevesa (konec novembra in v začetku marca).

Zal pa izgleda, da bomo morali v nekaj letih škropiti z modro galico sploh vsa sadna drevesa in večji del povrtnin, njivskih pridelkov ter cvetic, ker v ofenzivi proti človeku niso samo žuželke, temveč tudi glivične bolezni.

Zavijač in piškavost sadja

Zavijač se imenuje tisti nepridiprav, ki povzroča piškavost sladkih jabolk in sončnih hrušk.

Odraščen zavijač je metuljček, ki leta samo ponoči. Preko dneva čepi stisnjen na drevesnih vejah. Samica odlega jajčka, iz katerih se zvalijo goseničice. Te nagrizajo plod, se zarijejo vanj ter izvrtajo rov do peščišča, kjer se spravijo tudi na pečke.

Zavijač-metuljček se pojavi pri nas sredi maja. Samica odloži kakih 80 jajčec, nakar pogine. Iz jajčec se izvalijo v 8 do 14 dneh goseničice, ki se zarijejo v plodove in tam dorastejo v 4 tednih. Nato zapustijo plodove in zlezejo v kakšno razpoko med drevesnim lubjem ali se skrijejo med lišaje na debelu in vejah. (Čisti zato raskavo skorjo in li-

šaje!). Bolj redko se skrijejo tudi med travo in listje pod drevesom. V tem skrivališču se zabubijo v bel zapredek. Iz bube se po 10 do 14 dneh izlepi metuljček in tako imamo sredi julija pri nas drugi rod zavijača, ki potem prezimi.

Iz tega sledi, da se moramo proti zavijaču boriti vse od srede maja pa vsaj do konca julija.

V prejšnjih časih smo se proti zavijaču borili samo z arzenatom. Ta pa umori samo tisto gosenco, ki načinja plod na takem mestu, kamor je padla kapljica arzenata. Jajčec pa arzenat ne umori in tudi ne gosenci, ki je že v plodu. Zato v zadnjem času vedno bolj opuščamo arzenat in uporabljamo proti zavijaču sredstva, ki vplivajo tudi udušujoče. Največ uporabljamo DDT v obliki »gesarola«. To je prašilo ali pa škropilo. Dobro je tako prašilo kot škropilo.

Če hočemo ohraniti svoje hruške in jabolka zdrava in nedotaknjena, moramo škropiti ali prašiti s primernim sredstvom (gesarol) prvič sredi maja, potem pa vsakih 10 dni vse do konca julija, v celoti torej vsaj sedemkrat. Samo eno prašenje ali škropljenje ne zaleže, ker se maja samice ne pojavijo istočasno. Nekatere se pojavijo komaj junija. Iz istega razloga tudi drugi rod ne nastopi istočasno.

Pazite, da se krma ne ugreje!

Letošnje leto je silno nerodno za spravljaje krme: sonce se pokaže in upaš, da bo ostalo lepo vreme. Greš kositi, a kmalu se pooblači in začne deževati. Kako in kdaj hočeš posušiti? Teden in več imajo nekateri pokošeno krmo zunaj.

Če pa spraviš slabo sušeno krmo na senik, je verjetno, da se ugreje in je tudi nevarnost, da se krma užge in zgori tudi senik in še kaj drugega. Kaj torej?

Če bi imeli silose, bi lahko spravili tudi še nekoliko svežjo krmo, saj je bil v zadnjem času v tem pogledu preizkušen marsikateri koristen postopek. A koliko naših kmetičev ima silos?

Ne pomaga nič! Če krma ni suha, ne spravljaj je na senik. Če ji manjka prav malo do popolne osušitve, potem jo lahko spraviš, a v tem slučaju raztrosi vrhu vsake plasti pest živinske soli. To bo napravilo krmo tudi okusnejšo. Letos krma itak ni posebno okusna, kakor tudi povrtnina ne: manjka jima sonce.

Ne krmi živini novega sena, dokler ne dozori v seniku! Za to pa so potrebni vsaj 3 meseci.

Predvsem pa opozarjamo živinorejce, da ne pokladajo živini nobene ugrete ali plesnive krme. Taka krma pogosto povzroča napenjanje živine. Od napenjanja pogine v naših krajih vsako leto kakšna žival.

Ali veš, kako se ravna z živino, katero napade napenjanje? O tem čitaj prihodnjič.

JAKOB VATOVEC Nasl.

TRST, ul. Torrebiana 19, telef. 23 587

UVOZ · IZVOZ

Jestvine, kolonialno blago, tehnični proizvodi, kemikalije, konfekcije

Pošilja DARILNE PAKETE

VPRAŠANJA IN ODGOVORI

Vprašanje št. 3: Kaj pomeni izraz »urbanizem«?

Odgovor: Beseda »urbanizem« izvira iz latinske besede »urbis«, ki pomeni toliko kot »mesto«, pa tudi »prestonica«. Tu pa tam razumemo pod besedo »urbanizem« upravljanje in urejanje mest, navadno pa Slovenci razumemo pod to besedo »beg z dežele v mesta«, zaradi česar se prebivalstvo v mestih nenaravno hitro množi, na deželi pa kopni. Ta pojav je danes skoraj splošen, kar pomeni, da skoraj na vsem svetu zapuša kmečko prebivalstvo deželo in ročno zemljo ter se preseljuje v mesta. Pojav ima več vzrokov. Naj jih nekaj navedemo! V mestih se laže zasluži, ker sta tam doma industrija in trgovina; kmečko delo je navadno najbolj trudapolno in sorazmerno manj plačano kot drugo delo; kmečko delo ne nosi rednih dohodkov (recimo vsak teden ali mesec) kot delo v drugih strokah; na deželi je manj prilike za zabavo kot v mestih in tudi v drugih ozirih je dežela zapostavljena (pošta, zdravniška pomoč itd.). Seveda kdor sili v mesto, ne misli na to, da bo denar res lahko zaslužil, a ga še laže zapravlja. Ne računa na stanovanje v temnih brlogih in še manj na brezposelnost. Res je v mestih nakopičenega mnogo bogastva, a še mnogo več uboštva, mnogo jetike itd. Kakšne posledice bo še rodil »urbanizem«, danes ne moremo vedeti, a si jih lahko mislimo. Dobrih gotovo ne! O tem pa ne moremo tu razpravljati, ker bi nas vodilo predaleč.

Romanje Tržačanov

Naši duhovniki pripravljajo skupno romanje z izletom na goro Berico pri Vicenzi. Romanje bo v nedeljo 11. julija, in sicer z avtobusi. Udeleženci bodo imeli skupno kosi, kar je pri velikih skupnih romanjih samo vesela in koristna novost. Prijave sprejemajo duhovniki do 20. junija.

RADIO TRST II

Nedelja, 13. junija: 8. 45: Kmetijska oddaja. 9.30: Vera in naš čas. 13.00: Glasba po željah. 15.00: Glasbeni nastop gojencev Prosvetne matice. 19.00: Novice iz delavskega sveta. 20.05: Ob obletnici slovenskega skladatelja Vasilija Mirka. 21.00: Verdi: TRUBADUR, opera v 4 dej.

Ponedeljek, 14. junija: 19.00: Mamica pripoveduje. 22.00: Književnost in umetnost. 22.15: Borodin: Simfonija št. 2. 23.02: Dello Joio: Suita iz baleta »Na odru«.

Torek, 15. junija: 13.00: Glasba po željah. 19.00: Sola in vzgoja. 21.00: Radijski oder — Anton Medved: STARI IN MLADI, igra v 4 dejanjih. 22.45: Copland: Koncert za klarinet in orkester.

Sreda, 16. junija: 18.40: Koncert pianista dr. Gajmira Demšarja. 19.00: Zdravniški vedež. 20.05: Slovenski moški zbori. 22.15: Dane Skerlj: Serenada za godalni orkester.

Četrtek, 17. junija: 8.46: Ljodov: Sedem ruskih narodnih pesmi. 11.30: Oddaja za najmlajše. 17.00: Slovenski motivi. 19.00: Mamičina povestica. 21.00: Dramatizirana zgodba — KAMENITI OBRAZ. 22.30: Cajkovski: Serenada za godalni orkester.

Petek, 18. junija: 13.00: Glasba po željah. 18.24: Cajkovski: Finale iz koncerta št. 1. 21.00: Tržaški kulturni razgledi. 22.00: Književnost in umetnost. 22.15: Iz angleških koncertnih dvoran.

Sobota, 19. junija: 13.00: Iz operetnega sveta. 16.00: Oddaja za najmlajše. 19.00: Pogovor z ženo. 20.05: Zbor slovenske filharmonije. 21.00: Malo za šalo, malo zares. 21.45: Dvojakovi slovanski plesi. 22.43: Ples za konec tedna.

MALI OGLASI

KROJACNICA v Trstu sprejme sposobno in marljivo delavko. Podrobne ponudbe pošljite na upravo lista.

UCATI 60, dobro ohranjen, prodam. Naslov v upravi lista.

KUPIM motociklo vrste »Vespa« ali »Macchi« druge roke v dobrem stanju. Ponudbe pošljite na upravo lista.

Razstava Slovenske nižje srednje šole v Trstu bo odprta do 13. junija vsak dan od 9. do 12. ter od 15. do 18., v nedeljo pa od 9. do 12. ure.

Na tej šoli je bilo ocenjenih 440 učencev. Od teh je izdelalo 239 ali 53 odstotkov. V prvem in drugem razredu ima popravne izpite 80 učencev, 22 pa jih je padlo. Vsi učenci tretjih razredov so bili pripuščeni k nižjemu tečajnemu izpitu.

Uprava »Novega lista« v Trstu sprejema stranke vsak dan od 9. do 12. ure razen ob nedeljah in praznikih.

TEDENSKI KOLEDARČEK

12. junija, sobota: Ivan, Zorica
13. junija, nedelja: Anton, Zlatana
14. junija, ponedeljek: Bazilij, Brislav
15. junija, torek: Modest, Dragomir
16. junija, sreda: Franc, Tratimir
17. junija, četrtek: Telovo, Budin
18. junija, petek: Feliks, Bogdan

Valuta . tuji denar

Dne 9. junija si dal ali dobil za:

ameriški dolar	626—629 lir
funt šterling	1650—1690 lir
100 dinarjev	107—110 lir
100 francoskih frankov	171—175 lir
švicarski frank	146—147 lir
avstrijski šilling	24—25 lir
pesos	22—24 lir
zlati	715—718 lir

Izdaja Konzorcij Novega lista z dovoljenjem A.I.S.
Odgovorni urednik Drago Legiša

Tiska zadruga tiskarjev »Graphica« z o. z. v Trstu
Ulica Sv. Franciška 20 — Telefon 29-477

Pozor!

DARILNE POŠILJKE
naročajte pri stari,
svetovnoznani, v tej
stroki specializirani in
vodilni tvrdki Vašega
zaupanja

CITRUS

IMPORT - EXPORT

LASTNIK ALEKSANDER GOLJEVŠČEK

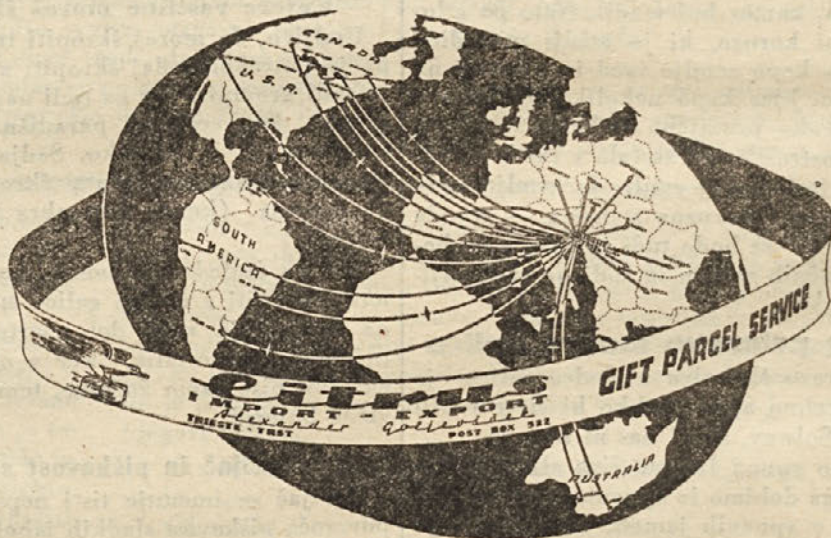
TRST

UL. TORREBIANCA 27 - TELEFON 24467

POŠTNI PREDAL 522

kjer boste najsolidneje
postreženi

Tvrdka uživa svetoven sloves zaradi
rekordne hitrosti v odpošiljanju,
zaradi dobave kakovostnega
prvovrstnega blaga
in najsolidnejše postrežbe

Poleg živil po naročilu in v skrbno sestavljenih
brezcarinskih standardnih paketih pošiljamo tekstilno blago,
obutev, namizni pribor, porcelan, zdravila, radijske
aparate, bicikle, motocikle, motociklete, harmonike in
druga glasbila, pisalne in računske stroje, šivalne
stroje, električne sesalce za prah, električne hladilnike
(frizidere), gospodarske stroje in sploh vse potrebščine
za gospodarstvo in gospodinjstvo

• PRIPOROČAJTE NAŠO TVRDKO VSEM IN VSEPOVSOD •